

analyze

JOURNAL OF GENDER
AND FEMINIST STUDIES

Număr omagial/10 martie 2015

Fenomenul MM în feminismul românesc postdecembrist

AnA Society for Feminist Analyses

© 2015 Societatea de Analize Feministe AnA

Număr omagial, 10 martie 2015

Website www.analize-journal.ro

CUPRINS

EDITORIANĂ. Fenomenul MM în feminismul românesc postdecembrist.....	4
Laura Gr nberg	
Mihaela Miroiu. Cum viața privat devine un bun public. Amintiri de la sfâr itul anilor 1970.....	7
Gabriel Andreescu	
Printre lucrurile pe care le-a făcut posibil.....	16
Elena B lan	
Despre dascăli – o perspectivă asupra autonomiei.....	18
Cristina tefan	
Despre un act simplu de onestitate.....	21
Diana Elena Neaga	
Hospitality, Friendship, and Freedom: A Reflection on Mihaela Miroiu.....	27
Jeffrey C. Isaac	
Joia de poveste.....	32
Liliana Herrera Saldana	
Ms M. has a mind of her own.....	37
Oana B lu	
Gânduri.....	39
Andreea Molocea	
Scrisoare de recunoștință pentru neprețuita femeie Mihaela Miroiu.....	42
Mihaela Monica Smeu	
Chapters of a Woman’s Life: Mihaela Miroiu.....	45
Oana B lu (selecție de texte realizat împreună cu Gabriel Andreescu)	

EDITORIAN¹. Fenomenul MM în feminismul românesc postdecembrist

Laura Gr nberg

De ce un număr special dedicat fenomenului **MM** în spațiul românesc? Întrebarea este desigur una retorică pentru toți cei ce cunosc, pe propria piele, consecințele impactului cu această forță a naturii...pardon a culturii! **MM** este un fenomen pe care, dacă nu am reușit poate să îl înțelegem în complexitatea lui, trebuie măcar să îl celebrăm la adevărata lui valoareSEX(I)-agenar !

Revista AnaLize dedică aceste câteva pagini acestui fenomen care, întrupat într-o femeie, a provocat un adevărat tsunami în societatea misogină românească de după 1989: a descătușat energii, turbulențe, revolte, happening-uri, dizertații, doctorate, postdoctorate, instituții, petiții, cereri, tensiuni, controverse.

De peste 20 de ani **MM** bântuie mica Românie feministă și marea Românie nefeministă .

Atrași de mirajul vorbelor sale, dominați de forța argumentației, fascinați de personalitatea întrupată, enervați de insistența ei, generații întregi au fost marcate iremediabil de spiritul **MM**, de personalitatea **MM**, de anvergura teoretică a **MM**, de tranziția de la intransigență la diplomație a veșnic liberalei **MM**.

Acum 5 ani de zile **MM** îmi dedica mie, în intimitatea unui grup de prieteni, un număr special AnaLize. Nu sunt deci original . Doar că numărul acesta omagial va avea audiența pe care o merită multidimensionalul fenomen **MM**. Va fi ONLINE...virtual... și probabil VIRAL! Va ajunge la inimile multora pentru care **MM** a însemnat o recalibrare, reevaluare și reconsiderare a vieților profesionale, a raportării lor individuale și colective la lumea văzută prin lentile de gen.

Dincolo de textele incluse în acest număr –texte care emană respect, recunoștință, iubire, sensibilitate de gen, texte pline de amintiri legate de impactul **MM** în viața tuturor, trebuie neapărat citite și contabilizate acelea (multe) nescrise. Deși nu le-am primit sunt siguri că ele au fost scrise.

¹ Acest număr omagial al revistei nu este unul "peer-reviewed". Toate textele primite până la termenul limită fixat au fost introduse ca atare cu o editare minimală. Mulțumesc Tudorinei Mihai pentru sprijin.

Ipoteza pe care îmi bazez afirmația este că forța fenomenului **MM** este atât de puternică, personalitatea **MM** este atât de protectoare, empatică, cuceritoare, fascinantă încât uneori devine...de la inhibant la zdrobitoare. **MM** a redus pe mulți/multe la T. CERE. Chiar dacă scriem, facem activism, construim instituții, mai facem școală și studii de specialitate...în raport cu **MM** vocile noastre...parc nu se prea aud...sau de multe ori...se aude parcă vocea lui **MM** și nu a noastră vorbind prin noi. Și dacă vrem să fim pe picioarele noastre - o facem greu: civilizat și temeinic sau, uneori, teribilist și încrâncenat. Iată un efect pervers al fenomenului **MM** în feminismul românesc...!

Adunând texte pentru acest număr am avut senzația că mulți tineri se raportează la ea ca la o...statuie...vie - ca la un "bun cultural" bine așezat în mentalul colectiv al comunității de femei...ca la o MEM care nu mai are nevoie de nici un fel de explicații. Deși o citim nu prea îndrăznim să o comentăm...cu atât mai puțin să o criticăm-deși a simți că este citită și chiar combătută este una din dorințele ei încă neîmplinite pe deplin. **MM** este "vocea din off" de care mulți avem nevoie ca să ne asumăm faptele și scrierile noastre. **MM** este "reper" chiar dacă apoi ne dezicem (uneori violent, nepoliticos) de drumul sugerat (dar niciodată impus) de ea. Așa cum este ascultat **MM** când spune ceva în sfera publică noi doar aspirăm să fim auzite/ți. Am primit multe mesaje de la foste studente, doctorande care NU au putut scrie. Din prea mult respect. Din frica de a nu putea exprima ceea ce simt. Din orgoliu de a produce ceva deosebit. Cum să scrie despre **MM**? Doamne fere-te să faci glume pe seama lui **MM** (editorialul acesta este singurul text mai ludic din acest număr de revistă - probabil vârsta mi-a dat ceva mai mult curaj!). Cum ar putea vorbele scrise să exprime ce a reprezentat ea pentru viețile profesionale, deseori și personale, ale multor tineri și tinere de astăzi. Ce cuvinte ar rezona cel mai bine cu ceea ce ar vrea să spun? Nu s-au inventat cuvintele care să vorbească despre fenomenul **MM**. De aceea consider că citirile din aceste pagini sunt de fapt tot un omagiu adus fenomenului **MM** din feminismul românesc postdecembrist.

Cum ar fi o România... **MM**less? Unde am fi fost azi în raport cu feminismul academic și activist fără coala creată de **MM**, cărțile scrise de **MM**, instituțiile înființate de **MM**, spiritul combatant insuflat de ea, caracterele formate de **MM**?

M&M-iat o combinație câștigătoare de care a avut parte feminismul românesc postdecembrist. Doamna feminismului românesc, feminista de serviciu a României, cea care încasează asumat, de ani buni de zile, în prima linie, reacțiile antifemiștilor și mai de curând a feministelor anti-mainstream, liberala feminismului românesc...de peste 20 de ani **MM** scurm public, neîncetat, consecvent, la rând cinile societății misogine românești. Azi, la aniversarea unei vârste de aur, îi putem spune cu încredere ei (și datorită ei feminismului românesc): **The golden age is before us not behind us** (W. Shakespeare) !

Happening artistic feminist privat cu MM cântând simbolic la...m tur

Mihaela Miroiu. Cum viața privat devine un bun public. Amintiri de la sfârșitul anilor 1970

Gabriel Andreescu

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM, MM.....**

Când am întâlnit-o prima oară pe Mihaela Miroiu, găzduia un mic grup de intelectuali în apartamentul familiei, situat într-un bloc din Piața Sudului. Tinerii „editau” acolo revista de casă „Câr-Mâr”, discutau viu filozofie și politică, uneori dansau. Mihaela era puternică, atrăgătoare, în prezența lui Andrei, fiul de câțiva anișori, mergea cu gândul la o leoaică. Mihaela dădea meditații cu succes, picta și scria. Aveam să fiu prezent marginal în locuința din Piața Sudului, ca modest partener de dialog al lui Adrian Miroiu, interesat de logica modală, la care Adrian, profesor de promoție pe țară la Filozofie, avea deja contribuții.

Paradoxal, va fi să-mi vizitez pe „Miroi” mai des, împreună cu familia, după ce am fost eliberat la sfârșitul lui ianuarie 1988, după 33 de zile de detenție. Mihaela și Adrian ne ceruseră „să nu rămânem singuri”. Ridicaseră cu trei nivele prietenia, într-o perioadă când te așteptai ca în jur să se facă gol. Nu voi uita niciodată gestul de solidaritate.² I-am asociat atunci personalitatea cu spiritul de frondă, cum chiar era acel comportament înainte de anul 1989.

Nu știu ce însemnase solidarizarea cu mine, atunci. Nu mi-a vorbit niciodată. Iar eu, nu am imaginat, nu m-am gândit, nu s-a întâmplat să o întreb după 1990, în anii când tumultul postrevoluției mă rupt de lumea celor apropiați. Mihaela va povesti câte ceva la mijlocul anilor 2000, în *R'estul și Vestul*, volum lucrat la două mâini cu Mircea Micălea. Citez:

„Bieții și fetele de la cooperativa prestării serviciilor de informare erau de mult la datorie, mă supravegheau atent și, uneori, când le cădeam bine, mă amenințau. Erau totuși mulțumiți că nu fac manifeste scrise. Erau nemulțumiți că nu-mi țin deloc gura față de elevii și colegii. Unul, cetățean vigilent care preda întotdeauna OILM (Organizarea

² O memorie transformată în puține lucruri concrete. Port cu mine, de decenii, un complex față de Mihaela Miroiu. Există o asimetrie totală între cât a contat Mihaela în viața mea, direct sau indirect și cât (n-)am putut face eu ceva pentru ea. Mi-a fost alături exact atunci când prezența ei prețuia; eu am fost absent în acele momente de care nu am știut să aflui, atunci când un număr la restrițe ar fi contat pentru ea.

întreprinderii și legislația muncii) după orele mele de filosofie, nu avea altă treabă decât să citească notițele elevilor cu lecțiile predate de mine și să îmi tragă de limbă. Erau tineri care veneau la BOB să reclame că le influențam nefast copiii. Și în plus, poate mai grav pentru tovarășii prieteni de responsabilitate, era prietenia mea cu Gabi Andreescu. În acel decembrie, el avea domiciliu forțat la Buzău”.³

Am citat-o pe Mihaela – și nu am povestit-o – ca să-i aud, să-i auzim glasul. Noul glas. Revin la primele întâlniri. În anii 1980, Mihaela scria proză. Mi-a dat câteva fragmente, să le citesc. Trăiam pe atunci într-o cultură literatură-centrică. Chemarea să treci pragul lumii scriitoricești avea o intensitate de neimaginat astăzi. Mă hrăneam cu literatură și aveam un anumit fel de a fi foarte exigent cu pagina scrisă. Citeam și alte manuscrise care nu aveau cum să ajungă pe piață. Și ce exemple: splendidă proză a colegului meu Paul Tumanian, care nu-i va putea publica volumele decât după 1990 (*Domnul Marius și doamna cea mic*, *Urmașcap turma* și câteva altele). Textele Mihaelei Miroiu nu mă au convins. Scrierile mi se păreau „fcute”. O altă lume, prin stil și motivație, decât tulburătoarea literatură non-fiction de pe site-ul unde publică astăzi, *Literatura de azi*. Într-un interviu acordat în 2001, Mihaela avea să amintească de încercările literare ale tinereții ei: „Am scris, printre altele, și un roman, multe nuvele. Asta se întâmpla cam între '80-'89 și reprezenta o formă de evaziune pentru un grup cu circuit foarte închis”. Scrisese „dintr-o nevoie de creativitate foarte puternică, care nu se putea manifesta în filozofia pe care o practica...”.⁴

Noua voce

De atunci au trecut 20, 30, astăzi 35 de ani. Din decadă în decadă, asistam cum creștea și se construiește, gradual, noua voce a prietenei mele. Descopeream o expresivitate neașteptată, originalitatea spunerii, o nebună capacitate de a convinge. Existau ideile și riscurile, iar, în plus, talentul. Am preluat atributele anterioare parafrazând un scriitor fluent, de succes jurnalistic⁵, și social, care avea să o persifleze pe Mihaela Miroiu pe la mijlocul anilor 2000, negându-i calitățile. Scriitorul susținea într-un editorial al *României literare* că Mihaelei îi lipsește talentul, îi lipsesc ideile, expresivitatea, originalitatea și capacitatea de convingere. Mihaela Miroiu va avea parte de multe astfel de elucubrații. De la mijlocul anilor 1990, numele ei fusese asociat din ce în ce mai des cu feminismul. Fusese pionier în materie, va deveni

³ Mihaela Miroiu, Mircea Miclea, *R'estul și Vestul*, Polirom, Iași, 2005, p. 168.

⁴ Svetlana Cârstea, „Trăim într-o Românie virtuală” (I). Interviul cu Mihaela MIROIU”, *Observator Cultural* nr. 83, 2001.

⁵ Datorită nonșalanței cu care emite enormități gen „Emil Constantinescu este mai rău decât Nicolae Ceaușescu”.

autoare de studii, va crea o coală și „o bucată de cultură”.⁶ Or, în lumea noastră periclitarea ordinii simbolice prin autenticitate și, cel mai rău, prin vorbirea în cunoștință de cauză, nu se iartă.

Am asistat la susținerea tezei ei de doctorat, în 1994. Cu incidente, cum că feminismul nu se purta. În volumul crescut din teză, *Convenio. Despre natură, femei și morală*, aveam să găsim câteva rânduri pe care le-am asociat, de atunci, cu „feminismul Mihaelei Miroiu”: „...înțelegerile noastre sunt rezultatul unor experiențe comune împărțite ... Această înțelegere este rezultatul empatiei, al co-trairii, intersimțirii, împărțirii unor nevoi și experiențe comune. Sub acest aspect, consider că experiențele comune ale femeilor ca alte ființe sunt mai numeroase (graviditate, naștere, hrănire din trup) și creșterea culturală a acestora poate să stea la baza extinderii ariei subiecților morali ...”.⁷

Pentru cineva care asuma ca și corolar al ființării etice, refuzul subiectivității – așa gândeam atunci și așa gândesc pe jumătate și acum -, pasajul reprezenta un duș rece. De dimensiune teoretică a cărții *despre natură, femei și morală* era conceptul de „convenabilitate”, care-i dădea titlul, am legat feminismul Mihaelei mai ales de „etica grijii”, preluat și povestit între paginile cărții. Nu m-am oprit la „grijă” dintr-o motivație propriu-zis teoretică. Ci mai ales, întrucât din unghiul ideii am redescoperit detaliile de comportament cărora nu le percepușem sensul general: cum îmi asuma Mihaela o boală, cum co-suferea la o tragedie, cum alegea mize inconfortabile. În viața de zi cu zi proba, întâmplare după întâmplare, ideea care va fi exprimată în volumul *R'estul și Vestul* în două rânduri: „Eu ... vorbesc de mine și de prietenii mei, adică de oamenii față de care mă simțeam moral-responsabil”.⁸

Savoarea teoretică a gândurilor Mihaelei Miroiu aveam să-o admirăm în discursul ei gândit probabil a fi „civic”: „Cum să nu existe sens în naștere? Cum să nu fie filosofic fructuos faptul de a da viață? De ce trebuie să înghițim ca singur universal afirmativ, propoziția că *Toți oamenii sunt muritori* și nu îmi pe cea care o face posibil: *Toți oamenii au fost și scuși*? Condiția de posibilitate a caracterului nostru muritor este aceea că mai întâi trebuie să fi fost și scuși. Dar asta ar da o prioritate ontologică celor care dau viață”.⁹

⁶ A publicat prima lucrare românească de filosofie feministă, prima lucrare etică feministă, prima lucrare de teorie politică feministă, a editat primul dicționar de profil Lexicon Feminist, a inițiat primul masterat de Studii de gen din România, a introdus și a coordonat prima colecție de Studii de gen.

⁷ Mihaela Miroiu, *Convenio. Despre natură, femei și morală*, Editura Alternative, București, 1996, p. 7.

⁸ Mihaela Miroiu, Mircea Miclea, *R'estul ...*, p. 108.

⁹ <http://literaturadeazi.ro/content/mary>.

Dar ce frumusețe de gândire înalt , abstract , n scut din emoția cea mai pur tr it undeva, pe o plaj a Atlanticului, unde o dusese Mary Daly: „Mary m-a scutit de doza de somnifere ale minții femeiești față cu « marea cultur ». Femeia asta care iese din ocean, escortat de pesc ru i în zbor. Această imagine întrupat a revelațiilor mele intelectuale, a contrarierii, a revoltei intelectuale radicale, a cum e cu puținț ceva nou, ref când drumul spre r d cinile arhetipale ale culturii ...”. Mary, feminista radical , o impresionase cu „imensa ei putere de con-topire cu viul”. Această caracterizare folosit de Mihaela i se potrive te ei în i i.

M opresc cu referințele care sunt dincolo de condiția mea de observator, deși aș avea multe de ad ugat. Între altele, și esențial, am de amintit insistența ei de a m opri un moment din tumultul civic, ca s urmez cu ea un program doctoral în științe politice. Efortul ei de convingere la începutul anilor 2000, mi-a schimbat parte din viaț .

Când nu se poate comunica privat, viața privat

Un narator al performanțelor Mihaelei va g si multe de a ezat pe o list : editarea primului ghid de termeni politici specifici democrației; prima lucrare de etic profesional ; introducerea primului curs de etic politic ; coordonarea primei cercet ri naționale asupra eticii în universit țile românești; primul program și manual de cultur civic pentru licee; coordonarea reformei pred rii Filosofiei în liceu, a primului manual de reform .a. Le-am z rit mai mult cu coada ochiului. Tentat fiind s v d în condiția femeii standardul de civilizație, am fost mai atent la ce o lega pe Mihaela de cultura feminismului.

Am descoperit cum încet-încet, discursul politic a început s -i preia temele. Ap reau implicat sau explicit în inițiative parlamentare¹⁰, sau în dezbateri publice cu miz .¹¹ Am urm rit cum au crescut i s-au format seriile de studenți/te, masteranzi/de, doctoranzi/de care au trecut la SNSPA prin „ coala” Mihaelei Miroiu. Am remarcat cota atins de Mihaela în media,¹² cât putea atinge

¹⁰ Preluate i de c tre b rbați, de-ar fi s dau exemplul lui *Péter Eckstein-Kovács* cu faimoasa sa propunere pentru alegeri (clar i laconic): „Este interzis depunerea de liste de candida i ... în care, pe trei locuri consecutive figureaz candida i de acela i sex”.

¹¹ La masa rotund , „Cu b rba ii despre cota pentru femei”, organizat la Palatul Parlamentului în 2011, directorul Institutului pentru Politici Populare lua ca referinț o constatare a Mihaelei Miroiu: „femeile au votat pentru prima oar în România într-un mod democratic abia în 1990”.

¹² În anul 2006, Mihaela avea s - i strâng în volumul *Neprețuitele femei* parte din articolele i interviurile publicate în *AnaLize*, 22, *Observator Cultural*, *Dilema Veche*, *Sfera politicii*, *Capital*, *Contrapunct*, *Info Kappa*, *Curentul*.

ea în acea lume covârșit de manipulari și superficialitate.¹³ Am citit despre cât de bine îi fac întâlnirile cu oamenii a-a-zis „simpli”.¹⁴

I-am rămas dator, mai mult și mai mult, pentru acea voce unică cu care a povestit sau comentat experiențele cele mai specifice feminine și care unui bărbat îi sunt refuzate de natură: na terea, avortul, ..., dar și altele Iată câteva rânduri năucitoare: „Două etaje mai sus, pe burta mea se năpustiseră ambii doctori și împing, înfipti în diafragmă, copilul refractar. Au tăiat perineul pe viu. Nu aveau anestezic fiindcă o altă biată femeie făcuse ocazional anafilactic și murise. Anestezicul era expirat”.¹⁵

Am citit cu ochii măriti, probabil măriti de tot, ce i se întâmplase prietenei mele. Am aflat despre fuga ei de un viol, gravidă în năutiu ce lună, spaima și revolta, rana de pe retină, cu imaginea cumnatului rămas în urmă, ca să o salveze, bătut crunt. Am citit despre încercarea Securității de a o racola: i se oferea un apartament, un post bun în București în schimbul unei profesii de seducătoare.

Nu mi-am imaginat vreodată ce istorii dramatice poartă Mihaela în amintirea trupului, psihicului și ființei ei. Dacă i ea, înzestrată cu o personalitate și o condiție socială avantajate, a trecut prin astfel de evenimente dramatice, cu siguranță, același lucru s-a întâmplat cu un număr incomparabil mai mare de femei decât ne putem închipui. Cum ar fi fost să ascult astfel de amintiri povestite mie direct? A fi putut oare să le urmăresc cu intensitatea cu care le-am citit? Puse pe hârtie, *istoriile trite* capătă o autonomie și se oferă cu o naturalitate de care nu cred că e capabil limbajul vorbit. Ce face ca astfel de povestiri să fie aduse la lumina zilei atât de firesc? Consider că marea contribuție a Mihaelei Miroiu la viața noastră colectivă este de a fi reușit să facă din evenimentele intime, bunuri publice. A creat un precedent și, astfel, un model. A demonstrat în fapt ceea ce pare a fi mai curând o teză: experiențele femeilor ca surse ale empatiei și ale gândirii morale, mai numeroase decât ale bărbatilor, înzestreză specia în ansamblu.

¹³ În materialul din *Observator Cultural* din anul 2001, invocată deja, Svetlana Cârștean îi deschidea interviul anunțând: „Mihaela Miroiu este, la ora actuală, o figură aproape mitologică. ... a recomanda multora dintre cei pe care îi cunosc o conversație cu Mihaela Miroiu pentru felul tranșant și lipsit de orice precauții anestezice de a pune punctul pe „i” (Svetlana Cârștean, „Trăim într-o Românie virtuală” (I). Interviu cu Mihaela MIROIU”, *Observator Cultural* nr. 83, 2001).

¹⁴ Mihaela Miroiu a povestit ce a urmat după frecventarea unei emisiuni TV unde comenta câte un film pe studiu de caz: violență, relații tensionate de cuplu, trafic de femei. Rezultatul: „Dimineața, când vin la cursuri, cele două femei de serviciu îmi bat în ușa biroului și îmi zic: „Doamnă, hai să mai discutăm puțin despre ce ai zis aseară”. În acel moment eu mă simt extraordinar de bine” (Mihaela Miroiu: „Cred că suntem o țară moartă după metafore și compuneri libere”, Interviu realizat de Ovidiu Simonca, *Observator cultural*, Nr. 86 / 19-25 octombrie 2006).

¹⁵ Mihaela Miroiu, „Andrei, copilul 33”, în Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir, *Na terea. Istorii trite*, Polirom, Iași, 2010, p. 91.

Pentru această capacitate de a comunica nu este suficient sinceritatea, nici fidelitatea povestirii. O explicație a puterii ei de a da o viață generalizatoare experiențelor private poate fi intensitatea. Aceasta face ca și descrierile în stil impersonal să capete semnătura lucrului trăit. Ce femeie a mai desenat un asemenea portret al unei zile banale de iarnă din viața unei neveste în comunismul anilor '80, pe care să și-l asume? Iată -l: „trezit la ora șase dimineața, coadă la lapte, pregătit copiii pentru școală, plecat la serviciu pe scara autobuzului, înghețat de frig iarna, coadă între orele 16-18, întors, hrănit familie, curățenie, încălzit paturile cu sticle cu apă caldă, culcat copiii, șaplat cu apă din oală, încălzit cu fierbătorul, stat să faci bărbatul sex (pentru „liniște casei“), șaplat pentru intimă cu apă rece, iar la 12 noaptea, de teptarea să faci mâncare fiindcă atunci venea presiunea la gaze. Nuditatea era exclusă din cauza frigului. Doar teoretic se mai revoltau tinerele neveste pe zisele mamelor lor conservatoare. Practic, ajungeau la vorba lor: da, sexul e o corvoadă și un mare risc. Iar această percepție repetată se resimțea, producând sloiuri în relația intimă, cu timpul, o reciprocă lehamite de amorul conjugal”.¹⁶

Istorisirile nu au nimic exhibiționist. Trecerea de la „mine” la „noi” (femeile) este posibilă și pentru că, oricât de intime, pentru Mihaela, „ceea ce nu este despre oameni sau ființe vii poate să aibă doar un preț teoretic, dar nu unul existențial. Respect. Admir. Dar nu iubesc”.¹⁷

Cultura înaltă a bunului simț cotidian

Al doilea tip de „creație” a Mihaelei Miroiu pe care l-am citit cu ochii mari și tot mă rindu-se, au fost interviurile. Le-a asemănată cu grămezi de pietre lefuite și bine orânduite între care strălucesc, din loc în loc, bijuterii. Sunt nestematele victoriei asupra ideilor preconcepute.

Mihaela a vorbit mult despre semenele ei, desigur, în toată literatura feministă care-i poartă semnătura. O intensitate aparte am descoperit-o, cum am spus, în dialogurile-interviu, din care voi cita, fără să mai dau referința „Acele femei, legate în măsuri strict de soții de copii, sunt niște fantezii ale unora care ori nu știu istorie, ori o ignoră în mod deliberat. ... Femeile din țara asta și-au câștigat existența muncind toată istoria lor. Unde muncești e altă discuție. A!, că ideologia asta imbecilă face ca mulți bărbați să ocrolească femeile dedicate profesional pentru că n-are cine să li se mai dedice lor, ei bine, asta e altceva. ... mulți bărbați au o concepție infantilă despre propria persoană și cred că ei trebuie să plătească, hrăniască, de parcă ar avea sub 14 ani. Dar asta e consecința lipsei de autonomie a bărbaților care poate să vină foarte bine dintr-o educație maternă grea”.

¹⁶ Mihaela Miroiu, „Eradicarea instinctului plăcerii”, *Dilema veche*, septembrie 2008.

¹⁷ <http://literaturadeazi.ro/content/ante-portas>.

Pentru Mihaela, tema femeilor nu se poate despărți de cea a bărbaților și modul în care cele două sexe își gestionează, împreună, relațiile: „Emancipare nu are legătură cu folosirea slobodă a sexului, ci a capului. Da, libertatea trebuie să fie și sexuală, dar emanciparea este cu precădere culturală, politică, economică. Femeile emancipate sunt cele care trăiesc după propriile proiecte de viață și sunt independente economic. Este valabil și pentru bărbații emancipați”.

Nimic dulceag despre căsătorie: „...căsătoriile lungi sunt divorțuri ratate. După cum divorțurile sunt căsătorii ratate... eu nu cred, cu excepții rarissime, că n-au intervenit niciodată gânduri sau planuri de divorț în cuplurile lungi, ci pur și simplu oamenii s-au gândit mai bine ce pierd și ce câștigă divorțând, dacă e mai bine în formula asta, sau nu. Ei au decis că-i mai bine, sau mai puțin rău, în cuplu”.

Empatia nesecată a Mihaelei se revărsă asupra tuturor: „...tații sunt foarte defavorizați ca părinți. Imaginea tatălui este mică, minuscul și alienat, adică la orice te uiți, la reclame, manuale de coală, tații în relația cu copiii ori există la câte o trăsătură, dar par total infirmi. Ei nu par să fie părinți activi și la «cu frecvență». Sunt un fel de «tati la IDD»”.

Deci, nu este vorba despre identitatea sexuală, ci despre cultură, și din acest punct de vedere, ambele genuri se completează la modul cel mai rău: „...în România, la nivel privat, femeile misogine intră în ceea ce s-ar numi cultură soacrei: soacra își urtează nora și o tratează drept proastă. La nivel public, misoginismul femeilor înseamnă autoadularea, impresia că ele sînt de excepție; sunt foarte bucuroase că nu au concurențe, că sunt unice”. Și cum ar putea fi altfel într-o țară în care „...55% dintre femei lucrează la nivelul secolului al XIX-lea în sens casnic și trăiesc viața secolului al XIX-lea în fiecare zi. O astfel de muncă îți ocupă absolut tot timpul”?

Dacă nedreptățile provin de la mentalitate, cultură, și nu de la identitatea de gen, soluția nu poate fi decât educația: „Un copil termină școala fără să aibă o pregătire foarte serioasă în legătură cu igiena proprie, cu felul în care trebuie să se hrănească, cu respectul față de alții, manifestat chiar și în faptul de a-și repara sau a-și vîrui gardul. Rezultatul este că, după opt ani de școală, nu există nici pietoni, nici contribuabili, nici părinți, nici copii, nici vecini. Altfel spus, termină școala într-un fel de analfabetism în legătură cu viața noastră privată”.

Mihaela Miroiu nu-și face iluzii. Își asumă o identitate creștină, dar credința ei nu are nimic din „tipul de creștinism pe care-l practicăm – suntem ritualiști. Ne interesează mai puțin în fața creștinului, așa cum reiese ea din Evanghelii, în schimb ne înrolăm la toate ritualurile posibile crezând că asta ne mântuiește”. De altminteri, „Suntem la fel de creștini, cât suntem de democrați!”.

Și cât suntem de democrați? Iată câteva verdicte: „Politicienii sunt prea ocupați cu învingerea adversarilor, încât să vadă că din spatele lor dispar cetățenii”. „Gândirea” care face vedetism în mass media excelează prin simplitate: „Nu spui niciodată că dreapta e urâtă și stînga e frumoasă”.

E vorba de faptul c interesele noastre sunt foarte diferite. În nici un caz nu pot fi albe sau negre, c noi în ine putem s evolu m ideologic sau s ne mi c m ideologic”. Exist din fericire i „c uza ii ca ea”, doar c ace tia nu au fost niciodat majoritari. Pe lâng interese, ei mai au i idealuri: „Da, ne-ar trebui o democra ie la firul ierbii, cum se spune. Înc nu este a a. Dar eu sunt în situa ia de a v spune c suntem în cel mai bun moment din istoria României”.

La Mihaela Miroiu nu vorbesc pesimismul sau optimismul, dezam girea ori speranța. La ea domin , deși puțini o v d, limpezimea gânditoarei politice. M surând peste timp și peste spațiu, tiind „foarte bine de unde am plecat”, ea g se te c lumea în care tr im merit o descriere eminamente pozitiv : „...progresul nostru e foarte mare. V-o spun în ciuda faptului c exist o v ic real general în leg tur cu marea noastr dec dere i degradare”. Iat i argumente: „Suntem a aptea ar ca reprezentare parlamentar în UE. i înc un lucru: când am mai fost noi în situa ia în care s tii c nu e ti singur din punct de vedere militar? Când am mai f cut noi parte dintr-un club extrem de respectabil? Niciodat ! De aceea v spun c eu sunt optimist . C eu cred c , dac nu se întâmpl nenorociri majore, impredictibile, în raport cu istoria anterioar , suntem foarte noroco i”.

De la Mihaela putem afla ce înseamn c în centrul lucrurilor se afl a ezat omul. Doar c , „E prea mult trufie. A vorbi în termeni de „eu“, „m “, „mie“, „mi“ nu rezolv nimic. O s fii i tu sistematic victima lichelelor. Exist un individualism bun, cel în care î i vezi propriul interes i e ti autoafirmativ, i un individualism r u, la egoist, în care nu- i pas de al ii, în care crezi c e ti c l re singuratic i- i urmezi numai drumul t u. Ei bine, dac nu te intereseaz ceilal i, drumul t u nu duce niciunde”. Din experienț în experienț , ea a înv țat totuși „c e mai pu în riscant s crezi în cauze, decât în oameni. Decât s mergi în pânzele albe dup Georgic , fiindc el e farul t u c l uzitor, i s pui miza credin elor tale în Georgic (i s dai un faliment cumplit care poate s te i omoare, într-o bun zi, cel pu în suflete te), e mult mai bine s iube ti cauze i s încerci s mergi în direc ia lor. Nici una nu te va p r si, niciodat , o p r se ti tu, dac vrei”.

Cuvinte memorabile îi privesc pe intelectuali. Pare a-i fi suficient curajul bunului simț, inspirat probabil, cândva, de exclamația „regele e gol”: „Ce este un intelectual public? Dup p rerea mea nu s-a n scut un intelectual public în România. Ar trebui s fie o persoan care nu este un ideolog, nu apar ine unei sfere politice partizane, are capacitatea de autoreflexie, autocritic i ar fi capabil s se sus in în plan economic, s fie capabil s aib propria p rere neinfluen at ”. Pentru un intelectual public, este „o datorie elementar moral ”, o prob de onestitate intelectual , „s se pronun e numai în zona în care are totu i, cât de cât, competențe”. Or, noi „iubim mai mult metaforele decât pondera ia, rezonabilitatea, judecata dreapt , judecata cump nit . Cred c suntem o ar moart dup metafore i compuneri libere”.

Am ales mai multe dintre vorbele memorabile ale Mihaelei, adunate din interviuri. La câte a trebuit s renunț! Deși, viața Mihaelei nu se afl în primul rând în cuvinte. Memorabile la ea sunt atitudinea, gândul i f cutul. Mihaela Miroiu tr ie te intens i produce istorie pe m sura acestei

triri. Or, trirea i fcutul nu sunt nici uoare, nu sunt nici pragul de sus al existenței. Îi doresc s fie s n toas , s aib timp s -și contemple viața cu senin tatea dup care, când î i aduce aminte, tânje te. Îi urez s întoarc puterea ei de a se dedica i spre ea îns i.

Printre lucrurile pe care le-a făcut posibil

Elena Bălan

CIVES – Clubul de Inițiativa și Voluntariat pentru Egalitate de Șanse

Cuvinte cheie: **MM,MM, MM, MM.....**

În 2003, odată cu absolvirea masteratului „Studii de gen și politici publice” creat de MM, beneficiind de oportunitatea unei finanțări prin Programul Phare al Uniunii Europene, Fondul pentru Dezvoltarea Societății Civile 2000 și CPE, am inițiat un club *altfel* pentru liceenii/liceenele din București. Totul se petrecea în spațiul generos al unui subsol al Școlii Superioare Comerciale „N. Kretzulescu, spațiu niciodată utilizat (la vremea aceea „recent descoperit”) după reabilitarea clădirii din anii 90.

Propunerea era să se numească CIVES **Clubul de Inițiativa și Voluntariat pentru Egalitate de Șanse** – o premieră în peisajul ofertelor extrascolare pentru liceeni. Era o premieră pentru că introducea voluntariatul în educație. Era o premieră pentru că își propunea să facă din ideea egalității de șanse o practică în rândul liceenilor bucureșteni. Din perspectiva dimensiunii de gen era o premieră prin încercarea de trecere din zona academică a studiilor de gen (rezervată unei elite) într-o sferă mult mai largă, deschisă tuturor celor interesați din mediul educațional preuniversitar populat de elevi/eleve, profesori/profesoare.

Alcatuirea în scurt timp a unei echipe de voluntari și voluntare de la licee diferite, conturarea unei forme și a unui conținut pentru un spațiu generos (dar atât), realizarea cu liceeni și liceene în afara orelor de curs și pe tot parcursul vacanței de vară a unor activități *altele* decât divertisment și internet-cafe, au fost tot atâtea provocări care s-au dovedit peste așteptări atât ca dificultate cât și ca satisfacție împlinită.

Inaugurarea a avut loc la 28 mai iar primele cărți au fost donate bibliotecii clubului de către MM. S-au creat departamente de lucru pentru activități ca: monitorizarea media pe problematica de gen, întâlniri cu reprezentanți/reprezentante ale mișcării de gen (activiști din ONG-uri, profesori, studenți/studente), trupa de teatru, expoziția de fotografie și desen, interviuri, reviste ale clubului etc.

Printre interviurile realizate pentru primul numar al revistei „Sanse egale” – august 2003 se gaseste si acela cu MM care la vremea aceea spunea: „Suntem o tara tanara, iar crearea unui spatiu public in care problematica drepturilor individuale si colective ale minoritatilor si indivizilor este si ea noua. Spatiul acesta, nu al proclamarii drepturilor, ci al exercitarii lor este inca foarte restrans”. O incercare reusita de manifestare a unui astfel de spatiu public e fost CIVES.

Astfel se inscrie CIVES printre lucrurile pe care MM le-a facut posibile. Si asta pentru ca deja patrunsesera in mediul academic si ONG-ist, studiile de gen, deja exista si functiona masteratul de „Studii de gen si politici publice” deschis tuturor celor care doreau sa-si continue sau sa-si completeze studiile anterioare cu studii noi la nivelul anului 2003.

Elena Balan

Prof. Scoala Superioara Comerciala „N. Kretzulescu”

Coordonator Club CIVES

Despre dascăli – o perspectivă asupra autonomiei

Cristina Ștefan

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM, MM**

(adică : autonomie, dascăl, inegalitate, putere, șanse egale).

Dascălul este cel care te susține ca individ să progresezi pe calea autonomiei, iar pe cei în plină dezvoltare și autoafirmare reușește să-i unească într-o coală de gândire.

Sunt oameni care, atunci când se gândesc la coală, se gândesc la o parte din viața lor, la anii când erau elevi, studenți, doctoranzi. Sunt înșurșoși oameni care, atunci când se referă la coală, reflectează la toată viața lor. Aceștia sunt învățătorii, profesorii, dascălii.

În istoria învățământului românesc, *dascăl* era numit învățătorul de la țară. Mai apoi, marele ministru, Spiru Haret se referea la „corpul învățătoresc de toate gradele”.

Dascălul este deci un învățător, institutor sau profesor. Dar mai are și sensul de om de știință, învățat, savant. Dicționarele precizează că dascălul poate fi un inițiator sau propagator al unei doctrine, îndrumător într-un anumit domeniu.

În anii 90, pe vremea când eram student la Facultatea de Filosofie a Universității din București, a trebuit să merg pentru a efectua stagiul de practică pedagogică într-un liceu din sectorul 3, pe atunci liceul de mate-info *MF 3 – Fabrica de roboți*, liceu care astăzi este cunoscut drept Liceul Teoretic *Al. I. Cuza*. Atunci mi-am zis că dascăl este cel care îți poate învăța pe absolvenți cum să devină, la rândul lor, buni profesori, pentru că le transmite ceea ce nu se poate desprinde din lectura cărților de specialitate.

Mai târziu, am crezut că *Profesorul* este cel care te îndrumă la doctorat, te ajută să îți îmbunătățești prima carte pe care intenționezi să o publici. Cel care, dincolo de ceea ce te monitorizează să înveți la un moment dat, te determină să alegi calea autonomiei personale.

Profesor cu adevărat este cel care mai mult decât ceea ce te ajută să îți alegi, direct, într-un context sau altul de învățare, te sensibilizează asupra a trei aspecte foarte importante pentru viață.

Primul este c , aflându-te într-un proces de formare, de dezvoltare personal , nu po i face pe deplin uman acest efort decât dând sens personal *convenirii*, adic modului de *a fi de acord* cu ceilal i, de *a te reuni* cu ei, pentru *a veni împreun* spre scopurile asumate, *convenabilitatea* putând fi o rezultat a experien ei în comun, o benefic stare interioar de acceptare. Aceasta pentru c , în principal, *convenirea* este chiar substratul rela iei cu un profesor.

În al doilea rând, un profesor te aten ioneaz c inegalit ile pe care le po i surprinde în societate nu sunt un dat fatal al sor ii, ci mai degrab reprezint un construct social, gândit în termeni de putere, iar, la limit , in de ideologie. Dacă e ti femeie, atunci principiul anselor egale nu reprezint doar un mod frumos de a vorbi despre democra ie, ci una dintre modalit ile concrete de a tr i decent, pur i simplu. Aceasta putând însemna c dreptul la munc înseamn chiar s ai un loc de munc . Mai semnific faptul c a avea ce s cite ti presupune i c î i permi i s - i cumperi c r i i, mai ales, c ai r gazul de timp s le aprofundezi pe îndelete. Desigur, mai trimite i la a te putea exprima nestânjenit de conven iile sociale, a a cum e ti în realitatea personal , autentic .

Al treilea lucru se refer la cultivarea respectului pentru libertatea deciziei asumate. Aceasta este o premis important a dezvolt rii autonomiei personale. *Drumul c tre autonomie* poate fi ocazia ofertant a actualiz rii sinelui.

Dar dasc lul, prin chiar specificul meseriei lui, se adreseaz multor oameni. De aceea, se presupune c are un proiect de anvergur pe care îl urm re te cu r bdare, dar cu tenacitate peste timp. A a se face c *Profesorul* este mult mai mult cel care reu e te s creeze în jurul s u o coal de gândire.

Peste timp, pe m sur ce anii tot treceau, mi-am dat seama c , reflectând la diverse etape din via a profesional , m gândeam implicit i la oamenii care mi-au fost aproape, care m-au sprijinit într-un fel sau altul – oameni despre care se poate spune cu toat sinceritatea c au devenit persoane semnificative. Poate c adev ratul profesor este cel care atinge prin ceea ce face i acest valen de a fi un îndrum tor de curs lung , un c l uzitor.

Cred c cel mai frumos fapt la care ia parte cineva este ca atunci când ceilal i, vorbind despre vie ile lor, se refer implicit i semnificativ la el. Generic vorbind, acesta este *Dasc lul*. În cazul meu, Profesoara Mihaela Miroiu.

Cu drag,

Cristina tefan

Despre un act simplu de onestitate

Diana Elena Neaga

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM**

Am fost solicitat de către Laura Grønberg să scriu un articol pentru numărul Analize dedicat Mihaelei Miroiu. Cu mult timp pe cap (februarie e întotdeauna aglomerat pentru feministe – vezi 8 martie) am amânat această sarcină până foarte aproape de deadline cu gândul că oricum îmi va fi ușor să scriu – doar îmi era foarte clar felul în care Mihaela Miroiu a avut o influență asupra mea și nu de puține ori îmi dorisem să vorbesc despre asta, dar parcă tot un gășeam locul în contextul potrivit. Venise aadar momentul. Aveam să mă așez la calculator și să scriu pe ner suflate câteva pagini bune – evident cu skepsis și umor, ca să se dea bine printre celelalte articole ce urmau a fi publicate (în esență în mediul academic orice apariție publică trebuie să fie și o dovadă a competenței și profesionalismului). Mă gândeam deci să îmi așez pe de o parte veleitățile de cercetare cu minte analitică și critică, pe de altă parte latura sensibilă și umană, toate acestea ca ingrediente în ceea ce ar fi trebuit să însemne în final un mesaj de recunoștință și pentru cea care a adus feminismul în viața mea. Surpriza a fost că, nu a fost nici pe departe așa ușor. Mă așez dimineața în fața calculatorului și încep hotărât să scriu o structură – un carlig semi-academic care să prindă de fapt o abordare de tip poveste în poveste în care pe de o parte să apară foarte serioasă, tehnică, aridă, pe de altă parte să aducă culoare textului prin mesaje personale, prin scurte povești de viață. Intenția era ca în final, pornind de la o presupusă critică a sistemului de educație din România, să fac o analogie între profesorul intangibil, cu autoritate epistemică incontestabilă, cocoțat la catedră (de multe ori la propriu – vezi aici managementul simbolic al salilor de curs) și felul în care am învățat de la Mihaela Miroiu cât de important este să găsim în profesorul tău mai mult decât o sursă de autoritate epistemică, adică un mentor și în definitiv un om. Redau mai jos ce a ieșit.

Învățământul românesc – între formal și substanțial, normal și normativ.

Diana Elena Neaga

Abstract. *Sistemul de învățământ din România, sau mai ales deficiențele acestuia, au fost de-a lungul timpului subiect de discuție, analiză, cercetare și reflexie pentru persoane din medii diverse, de la cercetători la reprezentanți ai mass-media și mai ales la politicieni. S-au propus strategii de reformare, s-au introdus standarde de performanță, s-au realizat topuri și clasamente menite să stimuleze competiția și astfel eficiența în educație. Și totuși, chiar dacă pe hârtie aceste reforme s-au concretizat de-a lungul timpului în în indici și indicatori, printre care și obsesia conectării*

cu piața muncii, în realitate școala rămâne pentru cei mai mulți dintre beneficiarii ei (elevi, studenți și de multe ori și părinți) un fel de Muma P durii care te ajută cu mîna și te zburtoare și faci față unor provocări ale vieții pe principiul bine cunoscut "Te faci frate cu dracu, până treci lacul".

Pornind de aici, îmi propun în această lucrare pe de o parte o analiză critică a modalității în care s-a construit în timp sistemul de educație în România – cu accent pe învățământul superior, iar pe de altă parte să aduc în discuție conceptul de mentorat ca element capabil să genereze substanță într-o astfel de construcție alienată de cei pe care ar trebui să îi formeze. Principala întrebare de cercetare la care îmi propun astfel să ofer un posibil răspuns este: care sunt elementele care pot oferi realmente substanță actului educativ, în condițiile în care se pare că obsesia numărării nu este tocmai productivă și în care lupta cu sistemul poate deveni dezarmantă. Mai mult decât atât, cum poți face asta când activezi într-un domeniu marginal și amplu contestat cum este acela al feminismului și studiilor de gen. Un obiectiv secundar pe care mi-l asum este acela de a oferi indicii cu privire la felul în care învățatul și școala pot fi asociate cu plătirea și mai puțin cu obligația și cum poți deveni din mediocru un student bun, fără însă a fi tocilar.

Cuvinte cheie: mentorat, educație, substanțialitate, feminism.

Așa cum spuneam, voi începe această analiză pornind de la realizarea unei radiografii critice a felului în care s-a structurat în timp sistemul de educație din România, iar principalele aspecte pe care doresc să le pun în discuție sunt următoarele: profesorul ca autoritate epistemică incontestabilă, profesorul ca antreprenor, profesorul ca birocrat.

Profesorul ca autoritate epistemică incontestabilă. Școala este o instituție în care ești socializat în principal să fii supus și să te comporți conform cerințelor. Te afli acolo pentru a învăța, urmare a faptului că **nu îți**, implicația fiind desigur că între tine și cel care **te** există o diferență care se impune și se manifestă printr-o ierarhie. La granițe te învață să stai cu mâinile la spate (în cea mai mare parte a granițelor, pentru că nu aș vrea să vorbim aici de minoritatea celor private care propun sisteme alternative de educație), în școala generală nu vorbești neîntrebat și mai ales nu deranjezi profesorul, iar ceea ce acesta îți predă este *liter de lege*. Tu ești un vas în care profii de toate felurile toarnă cu fermitate cunoștințele eminate de autoritatea lor epistemică incontestabilă – pentru că ei știu și tu nu. Și desigur nici nu îți poți pune problema că poate fi altfel, că ai putea spune vreodată că nu ești de acord, că vrei altceva. Am auzit și am și cunoscut mulți profesori care sunt deranjați dacă sunt întrebați câte ceva pornind de la premisa că asta ar fi de fapt o manifestare a nerecunoașterii autorității epistemice. Astfel, creștem în școli mașinuțe de memorat și elevi *cuminți*, atât de *cuminți* încât se tem să gândească cu mintea lor. Ne plângem apoi că nu se intergrează pe piața muncii, că nu sunt creativi și flexibili, că nu sunt capabili să facă față schimbărilor sociale rapide la care sunt supuși.

Aplicație: ... mi s-a întâmplat pe vremea când urmam cursurile unui masterat la A.S.E. Eram deja în anul 4 la SNSPA (am făcut în paralel câțiva ani de studii) și o cunoscușem pe Mihalela Miroiu.

Încerca să ne învețe printre altele să avem gândire critic pornind de la descoperirea epocală că avem și noi cap (mai ales noi femeile, că ci la bărbați se pare că era o setare by default) și că e bine să îl folosim. Era o abordare complet nouă și provocatoare pentru mine, mai ales în condițiile în care în coală până atunci învățasem despre mine că nu pot prea multe, dar că am în schimb memorie bună (am memorat multe comentarii în clasa a opta și maxima performanță a fost evidentă Lucreașrul. Nu știu ce îmi place, ce vreau, ce abilități am – nu mi-am pus niciodată astfel de întrebări/mofturi, eu trebuia doar să învăț). Aflasem tot de la Mihalea Miroiu că poți să pui întrebări și mai mult (sic!) chiar și să nu fii de acord cu profesorul și să seamă asta destul de interesant.

... și am uitat că nu sunt la SNSPA, și m-am trezit spunând că nu sunt de acord cu o afirmație a profesorului de management internațional pentru că mi s-a părut misogin. Mi-a fost rețezat rapid elanul obraznic printr-o caricatură desenată de acesta pe tablă care trebuia să mă reprezinte, lângă aceasta fiind scris mare „AI VENIT CU CAPSA PUSĂ”. Și a funcționat. M-am afundat în scaun și mi-am dorit să devin invizibil.

La SNSPA însuși, la cursul de Gen și Putere Mihalea Miroiu rămăsese acolo, nu se afundase adânc în scaun dorind să devin invizibil nici la primul comentariu misogin, nici la al doilea, nici la al n-lea. Alesese conștient să meargă contra “normalului” și să facă ce face bine, nu ușor, dar cu siguranță bine. Alesese să fac o coală feministă într-o lume profund conservatoare (inclusiv mediul universitar) în care o astfel de idee pare o nebunie pură. Alesese “normativul”, substanțialul și, mai mult, își dorea să îl împartă cu noi cei care paream a-i fi mai degrabă semeni și nu supuși. Prin exemplul personal și prin abilitatea de a ne aduce împreună reușite să construim în sistemul rigid o enclavă, o comunitate feministă în care ne revigorăm după interacțiunile cu mediul extern misogin, rasist, xenofob, homofob etc (astfel de întâlniri deveniseră un obicei mai ales la masterat). Și nu doar ne revigorăm, ne încărcăm bateriile pentru luptele pe care fiecare dintre noi aveam să le ducem cu nedreptățile și inegalitățile din mediile în care ne învățeam. S-a creat astfel și un efect de multiplicare concretizat astăzi în activiști și activiste, în organizații nonguvernamentale și grupuri informale feministe.

“Aftermezzo”: sunt profesora acum și una dintre cele mai mari provocări cu care mă confrunt este aceea de a-i face pe studenți să nu fie de acord cu mine, să îmi și să îmi pună întrebări. Îmi doresc să fiu pentru ei în primul rând un om bun și abia apoi o formă de autoritate epistemică și cu siguranță nu una incontestabilă. Nu cred să fi dat greș până acum cu această rețetă. Îmi place ce fac și am învățat să nu mă mai afund în scaun atunci când cred că ce fac e bine, chiar dacă nu e “normal”. Sunt ingrediente pe care le-am aflat odată cu feminismul și care îmi definesc acum identitatea.

... și m-am oprit.

Pentru că m-a lovit brusc teama că nu am scris suficient de bine, de legat, de academic și hazliu în același timp (obsesia competiției și comparației internalizată foarte bine din socializarea primară făcută la coală și poate și personalitatea Mihaelei Miroiu). Și mi-au încolțit rapid în cap întrebări de tipul: Dar oare cum sunt scrise celelalte articole care vor apărea în revistă? Dar oare textul meu e prea siropos? Dar baza aridă a textului îmi doresc să fie o preluare dintr-un articol pe care l-am scris și în care criticam neoliberalismul în educație, iar Mihaela Miroiu este feministă liberală – pot oare să fac asta într-un text ce se dorește să-i fie dedicat? Voi fi oare acuzat de plagiat pentru că am făcut această preluare? Etc.

... și iar m-am oprit.

Am deschis aproape instinctiv mail-ul și i-am scris repede Laurei Grønberg că nu cred că voi putea scrie acest articol ... și că uitând o scuză mi-a venit de fapt explicația – e un exercițiu mult prea personal pentru mine. Am scris mail-ul rapid și am simțit o mare ușurare.

... dar cu toate astea îmi doream să fac asta, dar onest și fără constrângeri. Și m-am lăsat să scriu că și cum nu m-ar citi nimeni, rezultatul fiind ceea ce este acest text.

Îmi e clar că interacțiunea cu Mihaela Miroiu rămâne un reper în istoria vieții mele și că acest lucru nu se va schimba oricât de socialist, radical, post-post sau deveni eu și oricât de liberal ar rămâne ea. Pentru că mă leagă cred în mod special de acest om aspecte ce sunt dincolo de ideologie, cum ar fi empatia, înțelegerea, respectul pentru ce ne unește, dar mai ales pentru diferențe. Cu toate acestea, din partea mea au fost puține cred situațiile în care am depășit pragul formalismului în relația cu Mihaela Miroiu. În 99% din cazurile în care pur și simplu mi-am dorit să îi spun că o respect și că mi-a făcut bine m-am oprit – în timpul licenței, masterului și doctoratului ca să nu par un act de lingvistică pentru obținerea unor favoruri necuvenite (vedeam asemenea comportamente în jur), după ca să nu par că îmi croiesc astfel drumul către un post-doc, vreun proiect sau curs la masteratul de gen. Nu că a fi o sfântă și nu îmi doresc aceste lucruri, doar se pare că aversiunea mea față de ceea ce ar fi putut fi interpretat ca lingvistică a fost întotdeauna puțin mai mare decât dorința obținerii unor beneficii (cred că am și pierdut de multe ori din cauza asta). În fapt ironic e că, în virtutea mult iubitei ierarhii în care ne place să funcționăm, aproape inevitabil orice interacțiune cu un superior (coordonator, profesor etc.), care dincolo de formalism se manifestă și uman, în sens de apreciere, poate fi interpretată ca lingvistică. Cu toate acestea, din experiența mea de până acum, cele mai productive relații profesionale au avut întotdeauna la bază și relații umane, înțelegere, empatie, adică relații informale, iar explicația e una simplă și desigur feministă și ține de identități suprapuse. Astfel, ne găsim confortul în mediile în care nu suntem obligați să funcționăm schizoid închizând într-un dulap al minții faptul că de exemplu avem probleme în familie, pentru a activa strict identitatea noastră de doctoranzi. Facem performanță atunci când oamenii din jur ne oferă susținere pentru ceea ce suntem ca întreg, nu pentru partea din noi cu care ei aleg să interacționeze. Asta cred că

face foarte bine Mihalea Miroiu și a crede că ar putea pune pe picioare o comunitate feministă adevărată și mai mult foarte diversă.

În ultimă instanță, nu știu cât am știut să îmi doresc lucruri în relația cu Mihalea Miroiu, dar sigur am primit mai mult decât mă așteptam de la aceasta (mi-a lovit iar gândul că voi deveni patetic, dar acest document este salvat la mine în calculator cu numele “MM onest” și a vrea să mă țin de cuvânt).

Am primit:

- La început revelația faptului că nu sunt nebun când nu înghit ca atare explicația “pentru că ești fat” (vezi și prezentarea de mai sus) și pornind de aici toată frământarea personală (uneori extrem de dur și dureroasă) în definirea mea ca ființă autonomă: de la contestare, la înțelegere, înapoi care și liniște în relația cu tatăl și alți membri din viața mea, la maturizare și independență, la cimentarea valorilor și principiilor de viață.

- Mai apoi, la licență, gândul că poate nu sunt mediocră și că pot mai mult. A fost ea cea care a văzut în mine ceva – nu știu exact ce – și mi-a spus că POT. Nimic nu mă a motivat până acum în viață mai mult decât dorința de a demonstra că văzut bine. Și dincolo de această valorizare a mea prin raportare la exterior, a fost și momentul în care am început să cred eu despre mine că POT.

“Fetițo, dacă nu îți citeam licența credeam despre tine că ești ușor prostuț. Nu ești deloc. Ba chiar ai minte de cercetare” – mi-a spus cândva în 2008 când i-am predat teza de licență la care mă coordonată. Aceste cuvinte au însemnat pentru mine un moment de răscruce în viață.

- După, bucuria de a munci cu plăcere și dedicație și dragul de a respecta deadline-uri. Feminismul pentru mine este un mod de viață, o cauză, o profesie. Și asta am învățat în cei câțiva ani buni de colaborare. Nu degeaba încă mai spun că mi-a dorit să mai am de predat un referat, să mai am de susținut o lucrare – îmi lipsește uneori interacțiunea cu coordonatoarea mea, iar cea de pe Facebook recunosc că nu mă satisface.

- Mai nou, curajul de a fi diferit – la început am fost diferit pentru că eram feministă, mai apoi diferit ca feministă mai degrabă de stânga și nu liberală așa cum este asumat Mihalea Miroiu. Eu un subiect cred încă delicat, având în vedere felul în care s-a manifestat în timpul acestei rezerve a feminismului în România. Prins fiind la rândul meu în toată această dinamică a feminismelor de la noi, am simțit nu de puține ori că mi se taie răsuflarea. Am avut și multe momente în care mi-am înțeles mai greu privilegiul, dar și felul în care feminismul meu nu era poate cel mai potrivit pentru o anumită situație. Am avut și momente în care deplasarea mea ușor spre stânga am simțit-o ca pe o amenințare la adresa felului în care avea să devină relația mea cu Mihaela Miroiu. Dar am surprins-o atent la aceste schimbări, reflexiv și mai ales

asumat în feminismul liberal cu toate criticile aduse¹⁸. Și am înțeles că nimic mai bun nu se putea întâmpla pentru feminismul nostru, că de fapt trim un proces firesc de a ezare, de consolidare care produce feminisme în al cărui scop este mai înalt decât micile rufuieli personale.

În final, cu această provocare am primit curajul de a fi onest în a-mi arăta recunoștința față de un om în contextul în care, din punct de vedere pentru prea mulți, acest lucru este ușor interpretabil ca modalitate de a gravita în jurul puterii cu gândul de a ajunge la ea. Am studiat științe politice și obișnuiesc să gândesc multe aspecte ale vieții în raport cu relațiile de putere. Sunt feminist și cu atât mai mult am exercițiul contestării, preluării și dorinței de gestionare a puterii. Tot ca feministă tiu că inițiative ca cea de față pot fi ușor duse în derizoriu de abordările mainstream în care scrisul și cu atât mai mult cercetarea și producția academică presupun teorii obiective, detașate, ultra-sofisticate în limbaj – similare zic eu cu cei care sunt principalii lor producători (bărbații) și care privesc din afară semnalul cu luptele de coci. Numai că în același timp tiu că ce este personal este politic, că din punctul meu de vedere nu există obiectivitate academică și producție filtrată prin experiență, semnificativ și resemnificativ care poate căpta la un moment dat valoare pentru cei din jur – chiar și prin faptul că stârnete critici. Acesta este unul din motivele pentru care cred în acest demers că îmi doresc a fi un exercițiu de reflexivitate în raport cu felul în care ținem să apreciem oamenii în frumusețea diversității și diferențelor dintre noi și, mai mult, despre felul în care ar trebui ca din când în când să le spunem asta.

¹⁸ Eu cred onest despre mine că dacă aș fi trăit în contextul de viață în care a trăit Mihaela Miroiu nu aș fi putut fi altfel decât feminist liberal.

Hospitality, Friendship, and Freedom: A Reflection on Mihaela Miroiu

Jeffrey C. Isaac

Key words: **MM, MM, MM, MM**

“Wishing to be friends is quick work, but friendship is a slow ripening fruit.”
--Aristotle

“. . . absolute hospitality requires that I open up my home and that I give not only to the foreigner . . . but to the absolute, unknown, anonymous other, and that I give place to them, that I let them come, that I let them arrive, and take place in the place I offer them, without asking of them either reciprocity . . . or even their names.”--Jacques Derrida, *Of Hospitality*

“If you have a garden and a library, you have everything you need.”--Cicero

“A strong woman is a woman determined to do something others are determined not be done.”--Marge Piercy

Mihaela Miroiu is my friend. My dearest friend. Because she is a dear friend, I am unable to assume the posture of academic, scholarly, or even critical detachment that is conventional—and rightly so-- in serious most intellectual discussion. Aristotle once said of a certain kind of “friendship” that it “is a single soul dwelling in two bodies.” If it is possible for two people who grew up in very different places, one very definitely a woman and the other most certainly a man, to share a “soul” in this way, then Mihaela and I share this kind of friendship. At the same time, because our friendship originated and is grounded in importance differences of language, culture, gender, and experience, and because it began as academic colleagues, it is equally impossible for me to speak honestly about Mihaela in a purely personal or “sentimental” way, without also discussing ethics and politics.

I met Mihaela when she first visited Indiana University, many years ago, on a Fulbright. Maria Bucur brought us together. Because Mihaela was a distinguished professor at SNSPA in Bucharest, and I was a political science professor in Bloomington, I was happy to serve as her official “sponsor,” and to offer her the use of my office. This courtesy—this hospitality—was not merely personal. As a writer and scholar I had long experienced a strong affinity toward Eastern European intellectuals who endured decades of Communism. There was thus an immediate intellectual and ethical-political connection that linked us. And, indeed, I am not myself a very “hospitable” person. I tend to be private. In my 30-plus years as an academic, I have only once “sponsored” a guest scholar and shared with them my office. And that one time was Mihaela’s first visit. For there was a clear connection that even preceded our meeting. And it did not take many conversations to discover that the connection was not simply clear but also rather broad and deep.

We quickly became friends. At the same time, as Aristotle noted, true friendship is a “slow ripening fruit,” and our friendship ripened, richly, over time, as Mihaela repeatedly visited the Bloomington campus, and I eventually visited her and SNSPA, and Bucharest--Mihaela’s Bucharest-- became, after that first visit, my “home away from home.” As her friends and even her acquaintances know, Mihaela is the most extraordinary host a person can be. She is truly and deeply welcoming, in the intellectual, the personal, and also the “domestic” sense. Her home became my home during my visits to Bucharest. More importantly, as her friends and colleagues know, her home, and especially her garden, is a space of sharp intellectual exchange, warm conversation, deep friendship, and aesthetic and even existential joy. Her garden—which she has patiently and lovingly cultivated over the years—is a place of gregarious friendship, collegiality, and conversation. It is also, at other times, a place where one can experience deep solitude, and at the same time smell the roses, and hear the birds, and feel a sense of communion that is almost surreal given the busy suburban subdivision in which it is located.

When Cicero said that “If you have a garden and a library, you have everything you need,” he could have been thinking of Mihaela. For her home is filled with books. It is a place of scholarship, and learning, and writing. And it is also a place of friendship, of true *philia*, and of *civitas*.

And indeed, it is impossible to write about Mihaela as a person of hospitality in the ethical sense extolled by Derrida, without also writing about politics. For Mihaela is political to the core. She is a scholar of politics and a teacher of politics, and at the same time she is a public intellectual and an engaged citizen. And these things, as much as her character and personal warmth and openness, define her as a unique person who is indeed one of the greatest people I have ever had the honor of knowing.

Mihaela is a social and political *scientist*, in the very best Weberian sense—except that it is hard to imagine a strict Weberian almost single-handedly founding the modern study of women, and gender, and patriarchy, in the Romanian academy. To do this involved challenging, and surmounting, and effacing, many conventional academic boundaries that were also the psychic and somatic and political boundaries defining gender and gender inequality, in Romania, in Communist and then post-Communist Eastern Europe, and indeed in the world at large. As a prolific writer of scholarly articles and books and public intellectual essays and polemics, Mihaela—along with colleagues to be sure, and with the support of her closest colleague, Adrian Miroiu—succeeded in making important what had long been ignored, and in politicizing domains of supposedly “private life” in which power and inequality reigned supreme. As she did this, she also became a mentor, intellectual godmother, and professional supporter and promoter of generations of brilliant and energetic young women, who became her students, collaborators, and friends, and who continue to work with her to promote serious scholarship, teaching, and professional development on the broad theme of gender equality.

Mihaela is an exceptionally strong woman. And so she has, to paraphrase the feminist poet Marge Piercy, been determined to do things that others have been determined to keep from being done. This has, unsurprisingly, made her enemies. When the domains of scholarship and politics become domains of “friend/enemy” relations, no good can come, the writings of Carl Schmitt notwithstanding. When such antagonisms center on questions of gender—that most fundamental of identities—things can get especially nasty, as every important feminist since at least Mary Wollstonecraft—called by the sexists of her time “a hyena in petticoats”—has learned through personal experience. Mihaela knows this well. I cannot know what this knowledge feels like, deep in the bones and the body of a brave woman in a still-patriarchal society. But I do know this: it has never deterred Mihaela from her work. Social science, of a serious, critical, humane, and empowering kind, is surely her vocation. And human equality and dignity are the enduring values that guide her work.

I could say so much more. About Mihaela the person, and about Mihaela the scholar and public intellectual. But I will limit myself to three aspects of her work that are especially exemplary.

The first is intellectual: Mihaela truly is a scholar and intellectual of enormous range. She is a trained philosopher. She is a feminist theorist, and a normative theorist of ethics and politics more generally. And she is a consummate empirical social scientist, who is a terrific ethnographer, but also someone who is comfortable with both descriptive statistics and multivariate analysis. Mihaela does it all, and has done it all, as a teacher and as a prolific author of published articles and books, for decades. She is an exemplary practitioner of mixed methods in the social sciences, and she exemplifies a serious and rigorous social scientific interdisciplinarity. This is rare.

The second is academic: at the same time that Mihaela has fought to open up new areas of intellectual inquiry and political contestation, she has also worked tirelessly—again with Adrian, at SNSPA, in Romania, and more broadly—to develop and sustain world-class, modern academic and university practices. In the best Weberian spirit, she has been a role model and a leader in the promotion of academic professionalism, transparency, professional ethics, and scholarly fairness. This is an enormous challenge made even more enormous by the highly charged environment in which she works. The way that Mihaela has combined a deep and personal commitment to some very “radical” ideas with an equally strong commitment to academic fairness, due process, and a discourse ethic of mutual respect, is extraordinary. In this sense, she is an academic Rawlsian liberal par excellence.

The third is ethical-political. Mihaela is a pioneer in scholarship about and activism about gender inequality. At the same time, she is a pioneer in the study of social, ethnic, and economic inequalities that intersect with gender in very complex ways. And at the same time, she is a profound and an influential theorist of democracy, of civic equality, and an ethic of solidarity across peoples, states, and borders. Mihaela is a universalist and a cosmopolitan. And while in her work she adamantly insists on the importance of the things that divide and humiliate us, and also keeps at least one eye on the prize of a better world that is home to less division and humiliation, and more equality.

Who am I to observe these things here, in a volume organized by Romanian colleagues to honor the work of one of the greatest contemporary Romanians? What I have noted is no doubt well appreciated by many involved in this project. My observations are merely one man’s observations, offered from the “distance” of a very different situation. And I would like to close by reflecting, very briefly, on this “subject position” I occupy. For doing so underscores, yet again, how extraordinary is Mihaela Miroiu.

For in her capacity as a scholar, an intellectual, and a person, Mihaela is not simply a universalist. She *enacts* universalism, and in this sense she is universal. I'm not going to close on some kind of Hegelian note! But I would be remiss if I failed to note how much Mihaela shares with the world beyond Romania and how much of that world she shares with Romania. Mihaela, in short, embodies a cosmopolitanism, a reaching across borders and boundaries, and the possibilities of new ties and new synergies. Let me be more concrete. Indiana University, the place where I work and teach, has been immeasurably enriched by Mihaela's hospitality to some of our faculty and our students, and by her own sharing with us, here in Bloomington, during her special visits. I know that other European and Asian scholars can offer similar accounts of the ways that Mihaela works to promote broader scholarship and broader understanding, and is truly a leader in the forging of transnational intellectual and ethical solidarities and collaborations.

In a 2004 essay later expanded as a book, the great French psychoanalyst and social theorist Julia Kristeva asked "Is There a Feminine Genius?" Kristeva answers "yes." While disclaiming any essentialism, she suggests that there are three sources of a uniquely "feminine genius": (1) an affirmation of selfhood that "cannot be separated from its various attachments"; (2) an identification of thought with life and of life with thought, which is linked to an aversion to extreme forms of degradation and humiliation; and (3) a heightened appreciation for temporality, and for cycles of beginning, and ending, and beginning again. Others can analyze this piece better than I can. I find it an interesting piece. I turned to it because of Kristeva's own reflections on the ethical value of hospitality. And I discovered there a fascinating reflection on "the feminine." Kristeva regards three women as exemplary "geniuses" in her sense: the political theorist Hannah Arendt, the psychoanalyst Melanie Klein, and the writer-poet Colette. Each, in their own way, was a courageous pioneer who accomplished great things against the grain of conventional, male-dominated society. Kristeva's concluding observation is: "You are a genius to the extent that you are able to challenge the sociohistorical conditions of your identity. This is the legacy of Arendt, Klein, and Colette." Mihaela Miroiu is such a genius. She has successfully challenged the conditions of her identity, and she has enriched the lives of all who have had the privilege of knowing her.

Joia de poveste

Liliana Herrera Saldana

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM**

Este joi după-amiaza și mă așez confortabil în fața calculatorului pregătit pentru o conferință în timp, dar mă așez în viața unei persoane pe care nu credeam vreodată că mă voi întâlni [1]. A tept cu nerăbdare să simt avalanșa de sentimente și culori pe care fiecare poveste o aduce în sufletul celui care citește. Autoarea ne introduce în prea plinul existenței ei, cu candoarea și blândețea unui om înzestrat cu harul povestirii. Cuvintele vin de la sine, zglopii și sincere ca niște copii care ne surprind de fiecare dată, emoțiile se amestecă iar întâmplările curg una după alta ca și când acolo undeva există un izvor nesecat de amintiri din care țâșnesc poveștile frumos spuse.

Amintirile unei copilării grele dar frumoase dintr-un sat din Transilvania ne sunt descrise în culori pastelate, pline de viață și de emoția locului. Aici descoperim copilul Mihaela, un copil cuminte și înțelept, cu frica lui Dumnezeu [2], puțin strabim și ochelarișt, plictisit de joaca de-a mama, tata și copilul pe preșuleț cu pupule și crăcioarele sau mai târziu de croșetatul mileurilor de dantelă și mai degrabă atras de cutiile de tablă, arcurile din bețe de salcie și cocoșatul în cais.

Cu un tată "aproape invizibil, pierit apoi și ca abstracție", înlocuit ulterior de altul care și-a asumat cu dăruire rolul de creșterea și educarea copilului, lângă "un bunic plecat mereu la cocserie, la luncă și la cârciuma locului, un străbunic venit din război aproape neputincios, semiparalizat", o bunică foarte credincioasă și o mamă învâțătoare "hiper-activă, care acumulasă full-time modelul tradițional de gospodină anexat celui mai nou de profesionist" "[3], fetița învață primele lecții de viață. De la biserică din sat află care este rostul și locul femeilor, de la vecini află "cititul le sminte-te pe femei și le face și lene și pe deasupra", iar de la magazinul sâmbetesc devenit "cârciumă-forum" descoperă că bătăiile sunt cei care pun "țara la cale" seară de seară, în timp ce femeile rămân limitate între griji de "doi bani" și înconjurate de o mulțime de dependențe [4].

Mofturile la mâncare sunt vindecate de lecția despre concurența pe resurse și valențele concurenței, iar bățjocura copiilor află că poate fi transformată în sursă de profit după modelul "ceea ce faci pe gratis e ne-prețuit, dacă nu cumva disprețuit" [5].

Odată cu intrarea la coală și cu ”dezlegarea p rintească de cumi ntenie și înțelepciune, de frica de a nu greș i i de a nu r spunde r ului cu r ul”, apare alternativa la batjocura b ieților: performanța, n scut din dorința a le ar ta celorlalți c ea este mai de teapt , mai cultivat i mai tare ca ei! Treptat această ambiție a devenit un mod de viață . A tiut de la început c atunci când va cre te mare ea nu va deveni în nici un caz o tanti Turturica cu turban pe cap [6] ci mai degrab o “filofteie”[7].

Cu o “emo ie stranie, de o nesfâr it ru ine i cu un trup necontrolabil”, Mihaela devine femeie, un sentiment, nedeslu it atunci, dar tradus mai târziu, prin ”for a femeit ii, o for inefabil i captivant , un motiv în plus s p e ti an o printre b rba i!”[8].

De i nu a visat niciodat la prin ul armant i nici nu i-a dorit s fie muza vreunui poet, avea s afle totu i c este “cultural destinat s fie ex-centric i contemplativ ”, genialitatea fiind mai degrab o tr s tur masculin de vreme ce geniile erau constant b rbați, b rbați și iar b rbați[9].

În nebunia adolescenței, descoper “nostalgia preîndr gostirii... i a aproape îndr gostirii”, este momentul când umorul se îneacă în lacrimi, când o simpl prindere de mân îți d aripi s zbori pân la cap tul lumii, când afl i c “în art , dragoste i medicin nu exist ru ine, iar dragostea ca sentiment este un mare egalizator de gen, este creuzetul în care se topesc toate diferen ele înv ate social. Sentimentele sunt acelea i, doar sexualitatea difer puțin, b ieții având un sentiment mai precis i mai explicit al caracterului erotic al atracției ”[10].

Percepția asupra iubirii romantice se schimb la 16 ani odată cu contactul cu lumea real , facilitat de tat l care joac acum rolul regizorului i scenaristului care dore te s proiecteze imaginea clar a pericolului. El decide c a venit momentul ca fiica sa s afle ce este în capul b rbaților și în acest fel s evite cu bun știință varianta devenirii unei ”gâsculițe p c lite de vreun nenorocit”. Cârciuma unde comandantul tat se întâlnea cu tinerii ofițeri devine locul în care Mihaela învață c în mintea b rbaților femeile se împart în trei mari categorii: “bunuțe, bune i tr snet, iar starea lor de agregare dezirabil este cea orizontal , asezonat cu nazuri inițiale și încheiat cu predare necondiționat ”. O întrebare îi revine atunci obsesiv în minte: ”de ce trebuie ca o femeie s î i caute ca proasta perechea, fiindc altfel lumea zice c e neispr vit i ratat ? De ce “trebuie”? Cine naiba l-a pus pe Trebuie sta în viața femeilor?” [11].

În aceea i ordine ”fireasc ” a lucrurilor, îndelung contestat , ea se întreb de asemenea i de ce femeile prefer s tac , de ce î i pierd îndr zneala i încrederea devenind nesigure pe ele atunci când cad victime b rbaților agresori, de parc asta s-ar întâmpla din vina lor? “Mai devreme sau mai târziu aceste femei vor fi candidate la automarginalizare, autoizolare, î i vor pierde i ultima pic tur de *joie du vivre* i se vor refugia în spatele unui b rbat pe care agresorii potențiali îl respect oricum mai mult. Asta este singura forma de a se simți mai ap rate, cel puțin pân la proba contrarie”[12].

“Pierdut în singur tatea unei fete din provincie, r mase brusc f r mediul placentar matern, patern, bunicesc i prietenesc, realizeaz cât este de greu s -ți p strezi în continuare aerul de înving toare, s faci tot timpul pe brava, de teapta i neînfricata”[13]. Renunțarea la ”lumea leagan” o ajut s se descopere i s cunoasc treptat ce este dincolo de mediul placentar.

Pove tile nu sunt întotdeauna ”uman-suportabile”, lecțiile de viaț sunt dure iar frica este una dintre ele. R ul ajunge s ia mai multe chipuri, iar unul dintre ele este cel al ”r ului scârbav, banal în scârb via lui”, dar cat se poate de real, un r u care reduce la t cere femeile abuzate sexual.

În ciuda unor întâmpl ri ”mizerabile” pe care le-a tr it, nu s-a l sat dominat de frica de b rbați, doar pentru c sunt b rbați și în consecinț periculo i ci a continuat s cread în oameni, a continuat s iubeasc .

A definit dragostea într-o mie de feluri frumoase, ne-a creionat-o sub forma unei ”îmbr țiş ri, a unei emoții pentru cele ce vin, a unui râs cu clinchet plin și ochii verzi”. Dragostea a r mas acel ”miros de p mânt cu frunze putrede i parfum de lapte, acea stare de fug i de u urare, acea atingere i dor de brațul unui b rbat precum și de brațele deschise între cer și p mânt. Pentru toate câte ne sunt, dragostea este plata pentru acest p mânt, este plata pentru neodihnită, miraculoasa i îndr gostita mirare”[14].

Debutul vieții ei de nevast în c minul din Groz ve ti o aduce în ipostaza de a reproduce cu naturalețe istoria așezat în cutumele familiei sale de origine potrivit c reia femeile sunt st pânele și menajerele casei. Ulterior, experiența maternit ții este descris în contextul unei epoci în care a r mâne îns rcinat echivala cu “te-a lovit n pasta” sau “ai dat de belea”. Pentru ea copilul a fost un ”miracol dumnezeiesc”. Din acel moment a tiut c niciodat nu o s mai fie doar ea. Copilul va face parte din identitatea, gândurile i dorurile ei atâta timp cât va exista pe lumea asta [15].

Comunismul nu i-a știrbit bucuria de a da viaț , dar i-a umbr it tineretea și i-a l sat un “gust coclit în cerul gurii” pe care îl mai simte i acum. “O lume mic , n cl it , în care încercam s fim nuferi în rahat”, o “lume în care nimic nu era mai dureros moral decât luciditatea”[16].

Eliberarea vine la 35 de ani, atunci când pentru ea și pentru toți ceilalți începe viața de om liber, o libertate care avea ”gust de Coca-cola, miros de Marlboro, imagine de bazar turcesc, sunet i mi care de Lambada”[17].

În fața ei se deschide o nou lume în care femeile au ansa s se ”salveze în cultura” i s dep easc statutul de ”trestii intelectual-reproducătoare”. Cel mai greu era de g sit ie irea femeilor din patriarhat i asta nu era un lucru posibil peste noapte, presupunea un proces de reconstrucție foarte grea și dep irea unui trecut milenar de patriarhat. În acest demers plin de

speranță, descoperă filosofia feministă în viața ei capătă un sens și un rost. Nu era interesat neapărat de “demonstrația de performanță și nici de radicalismul diferenței, ci de revalorizarea filosofică a femeiescului [18].

A rămas fidel acestei cauze și nu s-a abătut o clipă de la lupta împotriva misoginismului, sexismului, autorității și puterii masculine și a oricărui derapaj de la egalitatea de gen. În plus, a rămas fidel unui lucru-coală, mediul în care “aproape” s-a născut, a crescut și s-a format ca om. Fata din legănușul de sub catedra mamei învăț toare a intrat la coală acum 53 de ani și nu a mai ieșit. A rămas în acest mediu placentar, schimbând locul din ultima sau penultima bancă cu locul de la catedră, dar nu din cauza “incapacității ei de maturizare”, așa cum a fost tentat să creadă la un moment dat, ci din dorință și din dorința de a-i învăța și pe alții că mai există o altă lume, una frumoasă, pentru oameni și... a reușit.

Chiar dacă starea interioară de triumf i-a mai fost tulburată uneori de poveștile triste de viață ale elevilor/elor și studenților/elor ei, ea a continuat să creadă că nimic nu este în zadar, că timpul petrecut împreună nu este unul pierdut ci unul câștigat. Totul pare să se repete an de an într-un nesfârșit “ciclu al fertilității intelectuale și sufletești” care-i opoartă *the show must go on*[19].

Deși cumva dezrădăcinată de *lumea ei leagăn*, Mihaela se întoarce de fiecare dată în același loc, în refugiul ei din Hunedoara, acolo unde “mintea și inima se unesc, unde îmi trăiesc micul rai existențial, frumos ca o utopie”, în săptămânile sabatice ale fiecărui an. Ora din Sâncraia este “pântecul cu giuvaiericelele prieteniei pe viață”, de fapt singurul loc în care poate să îmi regăsească “dragul naiv de viață” pierdut în jungla capitală, în sâlbaticia urbei plină de buricuri ale pământului”[20].

Îmi mulțumesc Mihaelei Miroiu că a ales să împărtășească cu noi experiențele ei de viață, într-un mod frumos și sincer, cu nonșalanța și deschiderea omului care nu are nimic de ascuns, reușind cu *mintea ei de femeie* să redea într-o explozie de detalii spumoase și personaje interesante tabloul existențial al unui suflet minunat, pierdut și regăsit de fiecare dată, al unei personalități care intimidează și te provoacă mereu la evoluție.

Note:

1. De mai bine de un an, mai precis din 30 ianuarie 2014, prof.dr. Mihaela Miroiu scrie s p t m n l pentru revista online de literatur , poezie, proz i critic www.literaturadeazi.ro, la Rubrica *Cu mintea mea de femeie*
2. A a fi pl cea bunicii ei s spun . “Cumin enia i n telep ciunea erau mari atuuri pentru o feti i la care oamenii mari i alte fete se uitau cu mil i o tratau cu bun voiu t , iar b iei i o priveau cu dispre i i o tratau cu batjocur ”. Sursa: <http://www.literaturadeazi.ro/content/feti a-5>
3. <http://www.literaturadeazi.ro/content/partea-ii-feti a>
4. <http://www.literaturadeazi.ro/content/feti i-2>
5. <http://www.literaturadeazi.ro/content/feti a-3>
6. Datorita acestui caz, n mintea ei conceptul de migren a avut ca referen ial angoasa casnicei de bloc. <http://www.literaturadeazi.ro/content/feti a-4>
7. *Filofteia era bunica so ului ei, o femeie de teapt , n telep t i fermec toare*, at t de fermec toare c i i venea s se fac „filofteie” la b tr n e.sursa: <http://literaturadeazi.ro/content/partea-i-ce-tiam-nainte-s-cunosc>
8. <http://www.literaturadeazi.ro/content/fata-1>
9. <http://www.literaturadeazi.ro/content/fata-2-ses-ailles-de-geant-l'empechent-de-marcher-1970>
10. <http://www.literaturadeazi.ro/content/fata-3-cum-se-fac-pulbere-androgenii-1970-1972>
11. <http://www.literaturadeazi.ro/content/fata-4-tat-l-fiicei-sale>
12. <http://www.literaturadeazi.ro/content/banalitatea-r ului-sc r b av>
13. <http://www.literaturadeazi.ro/content/ave i-mil -de-cele-puternice>
14. <http://www.literaturadeazi.ro/content/dragostea-0>
15. <http://www.literaturadeazi.ro/content/c-ci-din-femei-venim>
16. <http://www.literaturadeazi.ro/content/nuferi-n-rahata>
17. <http://www.literaturadeazi.ro/content/lambada>
18. <http://literaturadeazi.ro/content/ante-portas>
19. <http://www.literaturadeazi.ro/content/septembrie>
20. <http://www.literaturadeazi.ro/content/nimic-de-dreapta-nimic-de-st n ga-doar-s-lb-ticie>

Ms M. has a mind of her own

Oana B lu

- *Is she a feminist of yours?*¹⁹
- *No, she is her own feminist.*

Key words: **MM, MM, MM**

Virginia Wolf once wrote that a woman must have a room of her own if she wants to write fiction. My inner belief is *a woman must have a mind of her own if she wants to generate change*. What does it mean? When a woman walks on a well travelled path that has proven comfortable, less dangerous as it fully benefits of social acceptance, that woman runs the risk of not reaching a mind of her own. The verb “to comply with” is one great enemy of reaching a mind of your own. To paraphrase Simone de Beauvoir, I think this is also a process of becoming, it is not something you are born with.

Mihaela Miroiu has a mind of her own and along the years she managed to seriously challenge the status quo in universities, politics, public life. She managed to further instill a profound knowledge in her students, who came to appreciate, embrace or enrich their minds from her teaching and theoretical frames. She started as a “Don(na) Quijote” and some voices say she has become *mainstream*. And that is quite a long journey and quite a change! However, I do not propose to reflect on her work, ideological preferences and challenges, but to tell you some parts of our story.

Pieces of our story, as I see it

There are people in our lives that have a profound impact on the choices we make. By choosing feminism once upon a time in my life, I chose Mihaela Miroiu both intellectually and emotionally. By choosing feminism, I chose myself. My personal becoming is intertwined with Ms M., as I came to call her during the last couple of years. I can’t say “Mihaela” because she is still my professor Miroiu, but not in an academically rigid fashion, but in a relationship that is full of respect and admiration. She is “Ms M.” when I am surrounded by common friends. I

¹⁹ Lines from a conversation of Mihaela Miroiu with a person not at all dear to me.

learnt from Ms M. that I should show my affection for people and impart with them my appreciation, as most of the time we just manifest ourselves when we feel offended. Having this thought clear in my mind and the kind words she told me along these years, I relate more with my students at a more “human” level.

I met her when she returned home after a Fulbright scholarship, she opened the door, entered the room and I felt like there was no more space for someone else besides us. In my first MA year, I used to sit in the first bench for the Feminist Political Theories course, where BA students attended as well. I got angry when boys behind the class felt the need to contradict her. I knew she did not need my protection, I stepped in many times because I embraced her ideas and they did make a lot of sense for me. Further on, as our intellectual relationship developed, the world around me started to make more sense.

I heard many stories of professors obstructing the freedom of their students or assuming their work as their own. It did not happen to me as she showed the uttermost respect for my intellectual freedom and everything I wrote. She invested confidence in me and I became confident. Only a wise and generous person offers that much. While writing these lines, she coordinates my postdoctoral research on the political representation of women. In February, when I sent her what I had worked on, I felt again the emotions from the time she was guiding me during the doctoral programme: there was tension in my mind, in my head and sweaty palms once more. It is less pleasant when you send a not so well-thought paper. I have this experience as well and I am glad because I can make the difference.

I remember a debate she coordinated at the House of Parliament and one intervention of a participant. He started speaking about women’s political rights and went on and on. It was as if I was discussing about Mathematics or Physics. Ms M. stopped him, there was so much strength and wisdom in her thoughts and attitude that I can still recall the meeting. I understood a “modesty of knowledge” is needed, and a parade with words only for the sake of the audience is of no real value.

She is a warm and a wise friend, with a lot of humor, but more on this private relationship at another time. I call this piece **Our story, as I see it** because I do hope she gives me her personal insight into our story together at the right time.

Gânduri

Andreea Molocea

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM, ...**

Cred că toți oamenii au câte o idee despre lume și viață pe care o îmbrățișează și pe care o transformă în leitmotivul vieții lor. Ei bine, ideea mea (semi)fixă este că totul în jurul nostru este conectat, că suntem legați unii de alții și că această pânză de pânjen invizibil pe care o țesem între noi, este de fapt ceea ce ne ghidează alegerile și traiectoria în viață. Cu alte cuvinte, eu sunt ceea ce sunt pentru că m-am născut, am crescut și am cunoscut oamenii pe care i-am cunoscut. Sunt convinsă că dacă aș scoate din istoria vieții mele un singur personaj, eu nu aș fi în forma în care sunt astăzi și nici nu aș fi fost invitată să scriu aceste rânduri.

Să-mi explic.

Eram în liceu, când am văzut-o prima oară la televizor pe Mihaela Miroiu. Era invitată la emisiunea *Parte de Carte*, moderată de Cristi Tabără, și era prima femeie intelectuală pe care o ascultam. Ca să punem lucrurile în context, trebuie să spun despre mine că era o liceancă din Botoșani, mare amatoare de Eliade și filosofie, cu un interes aparte în ortodoxie și istoria religiilor și anti-comunist până în mormănturile oaselor mele de 15 ani. Norocul meu de tocilară a fost că am descoperit-o mai bine pe Mihaela Miroiu în sala de lectură a Bibliotecii Județene Botoșani în manualele de filosofie pe care le-a coordonat cu Adrian Miroiu. Deveniseră amândoi pentru mine „the” guru. Ziua studiam pe manualele lor, iar seara, când ieșeam de la sala de lectură, îmi cumpăram *Dilema Veche* și *Ideii în Dialog* (pe vremea aceea exista chiar și *Dilemateca!*) cu banii strâniți de la pachet și visam la clipa în care voi putea merge și eu prin Bucur Obor (aveam o fascinație pentru acest loc din cauza poeziilor lui Mircea Cărtărescu), dar mai mult, să pot merge la evenimente să îmi întâlnesc idoli în viață. La 15 țiam deja că vreau SNSPA și visam să lucrez la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului din România (IICCR) și mi-am canalizat energiile în această direcție. În mintea mea, mă vedeam deja alături de Tismăneanu și Liiceanu, mare apărătoare a democrației. Fiți blânzi cu mine, la 18 ani spiritul critic nu e tocmai cizelat și nici nu aveam un mentor alături care să-mi ghideze. Repet, eram o puțoaică care până la 18 ani făcuse puține ieșiri din oraș, cea mai lungă călătorie fiind până la Timișoara, cu trenul, alături de mamaia sa.

Am dat admitere și am intrat la Facultatea de Științe Politice, SNSPA. În anul II de facultate am avut acolo o revelație. Întâlnisem teoria care avea să îmi schimbe cel mai mult

perspectivele la acea or : teoria alegerii raționale, la cursul domnului profesor Miroiu. După primele cursuri eram deja în tratative pentru teza de licență . Voiam să fac o critică a birocrăției comuniste (îmi amintesc vag), dar știu sigur că simțeam cum drumul meu spre ICCR se pierdea pe jumătate. În anul III de facultate, în primul semestru, apare un curs: Teorii Politice Feministe. Titlul cursului nu mă impresionează , dar mi-au sclipit ochii când am văzut că era ținut de Mihaela Miroiu (trebuie să menționez însă că eram sceptic , pentru mine toți profesorii erau aprioric eclipsați de Adrian Miroiu). Îmi amintesc că nu mă simțeam tocmai confortabil la primele ei cursuri, mă obosea mult pentru că tot ceea ce auzeam, teoriile despre care vorbea le filtram într-un mod foarte personal, extenuant aproape. Acolo am avut primele mele momente de „aha!” în care am început să zăresc cealaltă față a monezii: cea cu chip de femeie. Mă frământa chestiunea asta din ce în ce mai mult și mă chinuia ideea că scriu o teză de licență fără să mă aplec asupra femeilor. Am început să caut fel de fel de metode prin care să ating și subiectul „femei” în teză . I-am comunicat periodic domnului profesor aceste schimbări, până când într-o zi, mi-a spus să-l urmez și m-a condus în biroul doamnei profesoare Miroiu. I-a spus: „Mihaela, ți-am adus o fată .” . Așa am intrat în contact direct cu ea și așa a început povestea mea ca feministă . De aici lucrurile au mers lin: am intrat în asociația Centrul FILIA, mi-am dorit masteratul de gen și totul se lega. ICCR-ul rămăsese deja undeva departe, în urmă .

Cu Mihaela Miroiu am avut de la început o relație specială , iar acum îmi place să o numesc mama mea intelectuală . Am avut cu ea multe discuții, dar cred că cea mai relevantă a fost când, după licență , m-a întrebat la modul cel mai serios dacă eu îmi doresc să fiu feministă și să urmez acest parcurs academic și personal. Am spus plin de avânt că da. Atunci mi-a spus ceva ce îmi eu repet acum altora care pornesc pe acest drum: a te aptă -te să îți pierzi prieteni, să ai discuții contradictorii cu prietenii, cu rudele, să te enervezi mai mult; ba chiar e posibil să ai conflicte cu partenerul de viață , dar mai mult a te aptă -te să fii ironizat și insultat . Până atunci, din naivitate, am crezut că oricine citea despre feminism nu are cum să nu îl îmbrățișeze. Mi se părea atât de natural și normal încât nu-mi pusesem niciodată problema că a fi feministă nu era un atu și un beneficiu, din contră . Aveam să aflu mai apoi toate aspectele negative ale faptului de a fi și de a mă numi feministă , încercându-le aflu, dar sunt conștient încă din acel moment de alegerea făcută și simt responsabilitate față de principiile în care cred.

Faptul că Mihaela Miroiu era atât de puternică , atât de stabilă până pe ea și pe ceea ce spunea mă făcea să cred că feminismul e ușor, că e suficient să spui că sunt feministă și dintr-o dată devin și eu puternică și încrezătoare . La început, când totul mi se părea nou, credeam că feminismul e rețeta fericirii. Așa, ca o formulă magică din Harry Potter. Fiind o ideologie atât de profund personală , cu un caracter care poate fi ușor internalizat, uitam adesea că el este o ideologie și că , așa cum nu am avut pretenția fericirii de la liberalism, să nu o cer nici feminismului. Drumul că trece sine nu trebuie confundat cu opiniile ideologice, pentru că atât față de noi, cât și față de ceilalți oameni trebuie să avem o abordare înțeleaptă , bazată pe respect și empatie. Povesteam o dată cu Mihaela Miroiu, despre prieteni și cunoștințe misogini, iar ea a spus ceva ce mi-a dat de gândit la vremea respectivă , anume faptul că pe ea feminismul a făcut-o

mai înțelept , mai plin de compasiune, pentru că i-a oferit uneltele să poată înțelege ce este și de unde vine acest dispreț față de femei. Privind acum în urmă , relația mea cu această ideologie, evoluția mea ca femeie și activist , e întotdeauna un balans cu Mihaela Miroiu, femeia și teoreticiană. Mă desprind și mă alipesc ei intelectual constant, dar întotdeauna diferit. Ce e drept, cred că am avut mai multe și mai lungi discuții cu ea sub țest decât în viața reală . Consider că aici stă puterea unui mentor, să îți pună ideile în minte care, să-ți facă creierul să nu mai tacă , ca Miorița din baladă .

Precum se observă , am evitat să scriu în aceste pagini o odă Mihaelei Miroiu. În momentele mele de sinceritate, i le-am scris personal, așa cum consider că ar trebui să facem față de oamenii la care ținem și pe care îi respectăm . Am povestit în aceste rânduri mai mult despre mine, pentru că ea există în aceste rânduri datorită existenței mele și a modului în care o percep. Aceasta este povestea Mihaelei Miroiu din Andreea Molocea, sunt sigură că alte eleve ale ei au alte Mihaele Miroiu. A mea este însă , bineînțeles, cea mai frumoasă , pentru că îmi aparține și pentru că fără ea eu aș fi fost alta.

Text publicat în:

https://attachment.fbsbx.com/messaging_attachment.php?mid=mid.1412289813791%3A00d94007ce42e5e324&aid=ba61bcfd7d67b06048a14760bb04caff&tid&uid=1371065079&accid=1371065079&ext=1425273932&hash=AQDZznRIssjj6Hn1ViaxPFchTaEU2eEU3I7rEz30xEgAA

Scrisoare de recunoștință pentru neprețuita femeie Mihaela Miroiu

Mihaela Monica Smeu.

Cuvinte cheie: **MM, MM, MM, MM**

Am primit cu plăcutur îndemnul de a scrie câteva cuvinte despre dumneavoastră pentru numărul omagial pregătit de echipa AnaLize. Știu exact ce urma să scriu. După 3 drafturi care nu duceau nicăieri mi-am dat seama că vroiam de fapt să -mi exprim recunoștința pentru tot ce ați făcut pentru generații întregi de elevi, studenți și doctoranzi, pentru virtutea de "cruțată" neobosită a feminismului românesc și pentru o viață de "donquijotism" pusă în slujba luptei continue pentru moralitate în politică, a implicării active în procesul lung și anevoios al democrației de profunzime și pentru tratarea demnă a femeilor și minorităților și mai ales, pentru impactul pe care l-ați avut asupra parcursului meu intelectual.

Am recitat *R'estul și Vestul* și m-am oprit asupra relației pe care ați avut-o cu Florica Neagoe. Este ceva acolo, în fragmentul acela în care eu mă regăsesc pe de-a-ntregul. Vorbiți despre ea cu un imens respect și o jenă vizibilă care îmi găsește originile în pierderea pe care o avea despre intelectul dumneavoastră, aparent nejustificat de bun. Ați descris exact felul în care mă simt de fiecare dată în preajma dumneavoastră. Și urmându-vă irul poveștii de acolo m-am decis să -mi depășesc inhibițiile și să vă spun prin aceste mulțumiri ce a însemnat pentru mine întâlnirea cu dumneavoastră.

Vă mulțumesc pentru că ați transformat nonconformismul în virtute.

Vă mulțumesc pentru că v-ați păstrat umanitatea într-o lume care pare că se dezice de ea pe zi ce trece.

Vă mulțumesc că ați reușit să vă păstrați optimismul și l-ați făcut molipsitor chiar și în acele momente în care lumina de la capătul vestitului tunel pare că se întrerupe mai ceva ca penele de curent dinainte de '89.

Vă mulțumesc pentru că adepți limitarea gândirii filosofice a bărbatilor demonstrând nu numai că femeile au apetit pentru metafizică, epistemologie și morală ci și faptul că pot fi creatoare de filosofie. Pentru o studentă la filosofie asta înseamnă TOTUL.

V mulțumesc pentru că ați ales să renunțați la “șlefuitul” uneltelor teoretice impuse de maestrul filosofiei pentru a lucra la transformarea lor, la deconstrucția lor validând astfel o construcție morală a convenabilității.

V mulțumesc pentru decizia de a prăsi filosofia alegând domeniul abstract și pragmatic al științelor politice pentru a pune teoriile în slujba a ceva mai mare decât ele.

V mulțumesc încercarea neobosită de a conferi “umbrei” un statut de gând al său.

V mulțumesc pentru că ați dus filosofia feministă la rangul de mod de viață asumat și pus în slujba luptei continue pentru îmbunătățirea condiției femeilor, pentru dreptul lor la egalitate, dreptate și demnitate.

V mulțumesc pentru *Feminism și filosofie*, respectiv pentru aducerea ei în atenția celor de la Polirom. A fost cartea care mi-a schimbat complet perspectiva asupra filosofiei atunci când am găsit-o în biblioteca facultății.

V mulțumesc pentru *hybrisul* dobândit pe calea filosofiei feministe.

V mulțumesc pentru că ați transformat cunoașterea filosofică în sensul filosofiei morale și politice a feminismului care a putut fi folosit pentru o ideologie a democratizării societății românești.

V mulțumesc pentru cel mai prețios îndemn pe care l-am primit când eram “de a face”: “Primește copilul în viața ta ca și cum ar fi un nou membru al familiei și nu lăsa ca întreaga ta lume să graviteze în jurul său”.

V mulțumesc pentru sfaturile pe care mi le-ați dat în perioada gravidității. (Asta deși recunosc că nu am băut niciodată ceaiul de anghinare însuș cuvintele calde au făcut mai mult decât 100 de cani de ceai).

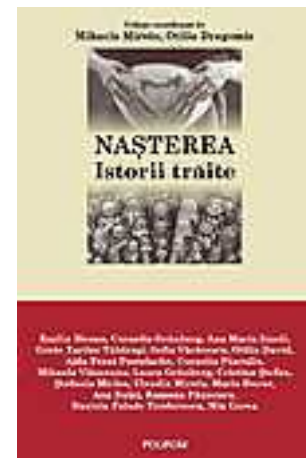
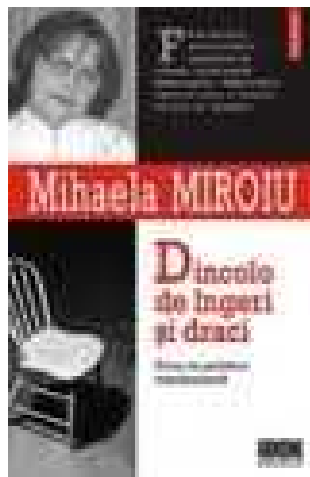
V mulțumesc pentru susținerea acordată în toată perioada în care am fost încercat de avalanșa de gânduri, sentimente, stări și trăiri contradictorii.

V mulțumesc pentru că m-ați învățat că stima față de sine începe cu stima față de alții.

V mulțumesc pentru Ana. Dincolo de semnificațiile avute pe plan academic mi-a servit drept inspirație pentru alegerea numelui fetiței mele.

V mulțumesc.

MM ...ÎN ACȚIUNE

Chapters of a Woman's Life: Mihaela Miroiu

Oana Bălu (selecție de texte realizat împreună cu Gabriel Andreescu)

We dedicate a special issue to Mihaela Miroiu because she is an outstanding feminist scholar whose writings open important doors for our minds and hearts. It is both with rationality and emotions that one approaches her theories and analysis of contemporary feminist political theories, communism, ethics and politics, feminist philosophy. Taking but a few steps into her 'dedicated library', in her books and articles, one finds an elegant and sharp-thinking woman. Her work is powerful and complex since she constantly disrupts public and political schemes, she challenges conservative perspectives, politics and facts of the daily lives of women, she criticizes women-blind minds reflected in national and international writings, in present or past thought paradigms.

*Even if aware of the fact she is an international person whose work is known, we believe it is important to attach to this special issue of AnaLize a selection of her work. These fragments do not cover the length or depth of her works, nevertheless they do let the reader take a quick pick into this feminist world she created. It is in this section that one engages directly with Mihaela Miroiu, as it adds a different value to the part dedicated to how individual women and men perceive her and it somehow 'completes' Mihaela Miroiu's portrait. We selected the following paragraphs because one can grasp her theoretical mind (see, for instance *Convenio. Despre natură, femei, morală, Drumul către autonomie*), but also get a glimpse at the person, as being infused by a deep understanding of the theories and analysis of the world surrounding her/us (see, *Cine n-a venit spre cine: noi spre politică sau ea spre noi?*, *Mihaela: Mărușica*). I chose to present them in chronological order and not thematically, otherwise we would have proposed a book in itself and not a special issue of AnaLize.*

Key words: *Experiențele femeilor în 'pericolul' feminist (1996), Convenio. Despre natură, femei și morală (2002), Drumul către autonomie. Teorii politice feministe (2004), R'Estul și Vestul (2005), Neprăuțele femeii. Publicistică feministă (2006) Andrei, copilul 33 (2010), Cine n-a venit spre cine: noi spre politică sau ea spre noi? (2011), Mary (2015).*

Mihaela Miroiu, 1996, Experiențele femeilor și „pericolul” feminist (1996), în Secolul 20, nr. 7-9, p. 21-22.

„Lumea noastră se desprinde cu greu de multitudinea „ismelor” care succed comunismului. În ea prind încă anevoie chiar și moduri de gândire circumscruse liberalismului, ecologiei ori social-democrației de tip apusean. Rar am văzut însă reacții adversative mai pronunțate decât în cazul feminismului. Adversitatea este aproape instinctiv și se sprijină de obicei pe câteva înuiți și prejudecăți. Intuiția cea mai frecvent este aceea a pericolului. Feminismul este o mișcare subversiv periculoasă care urmărește să schimbe regulile lumii „normale”: ea este o mișcare contra „naturii”. Mai precis, cei angrenați într-o astfel de orientare urmăresc răsturnarea hegemoniei bărbatului și înlocuirea ei cu una femeiască - idee ridiculizată încă de la vechii greci. Prima intuiție se leagă deci de riscul răsturnării puterii, de dislocarea establishmentului universal masculin. Pentru că nu e vorba nici de luptă de clasă, nici de una de rasă sau etni, ci de o relație între oameni care adesea își împart camera și își împart esc viața, feminismul ca mișcare nu trebuie tratat la fel ca altele și mai degrabă ironizat și înecat în ridicol. O armată de femei înarmate cu umbrela și eventual călăpeștii în stradă (căci femeile nu protestează cu ipocrită, fac scandal), dacă le analizezi mai bine, constă în câteva categorii: fete bătrâne, urate, refulate, lesbiene, divorțate frigide, sterpe sau pur și simplu dezaxate ori măr exotice și plictisite de prea bine, eventual americane casnice care n-au ce face și – fiind incapabile de neliniști metafizice – devin resentimentare și produc zgomot în loc de operă. Ste, indiferent de situație, imaginea unor femei care „nu stau în banca lor”, care „își fac de cap” într-un mod mult mai dezaprobat decât dezmățul clasic (acela nu deranjează decât pe ipocriți sau puritani atunci când nu este vorba despre mamele, soțiile, fiicele sau prietenele proprii).

De ce există la noi o asemenea imagine despre feminism? Se pot da multe răspunsuri. Dintre toate eu îl prefer pe cel care explică fenomenul prin ignoranță și comoditate intelectuală. Ca să înțelegem cu adevărat ceva inclusiv o mișcare teoretică și practic de proporiile feminismului, ar trebui să studiem mult istorie, filosofie antropologie psihologie, sociologie, științe politice prudențe sau legate de aceste orientări. Nu este oare mai comod să preluăm etichere prefabricate, sloganuri amuzante, gesturi trunchiate și – născătușele noastre de persoane sau femei rezonabile – ne înținem departe de astfel de tradiții occidentale? Nu este oare mai de bună simț să considerăm că, odată ce formal toți suntem egali, n-avem decât să demonstrăm fiecare de ce suntem în stare, indiferent de sex? (...)

Mihaela Miroiu, 2002, Convenio. Despre natură, femeii și morală, Editura Polirom, Iași, p. 21-22.

„Încercarea de a ieși din limitele moralelor construite pe virtuți exclusiv bărbătești are o semnificativă manifestare în contextul a ceea ce numesc „etici ginocentrice” și pe care le voi discuta în amănunțime în al patrulea capitol al cărții. Aceste etici sunt asumate îndeosebi de către feministele radicale, care încearcă mai regnant decât toate celelalte să contribuie la crearea unor modele ginomorfe. Aceste modele încearcă să îmbine două caracteristici: pe de o parte, ele sunt neobediente față de modelele culturale masculine, dar, pe de altă parte, nu sunt nici voitoare să cadă în capcana virtuților feminine, care adesea au trecut drept virtuți de rangul al doilea sau mai degrabă drept trăsături naturale. Așa cum Kant postula sfârșitul umanității din persoană, de pe poziții ginocentrice se ivește imperativul feminist: „femeia din persoana mea este valoroasă”. Acest imperativ cred eu, poate fi extins la membrii comunității biotice, în forma: „natura din ființa ta este valoroasă”. Pentru această operație, Mary Daly, Sarah Hoagland și Janice Raymond ne propun: prima, depășirea păcatului originar al femeilor (lipsa stimei de sine pentru faptul de a fi femeie); cea de a doua, înlocuirea controversatei autonomii cu *autokenonia* și a egoismului cu interesul față de sine; cea de a treia, ieșirea din regulile patriarhale prin relații gin-afective în care femeile să se proiecteze pe ele ca figuri centrale ale propriului demers teoretic, depășindu-și nevoia de aprobare și protector.

Dar, cât vreme au încă un statut ontologic secund, femeile acceptă adeseori ideea de protector spiritual și lipsa de autoritate intelectuală, condiția de existență culturale mediate. Ceea ce caută eticile ginocentrice nu este corectitudinea morală sau dreptatea, ci libertatea în eleașă ca autoexpresie, autodefinire, reconfigurare prin transvaluarea valorilor. Metaetica ginomorfică pleacă de la întuielile adânci ale celor dotate cu facultatea de a da viață. Aceste însușiri duc spre căutarea unei existențe marcate de setea de sens și nu de împlinire în toată prestațiile îndeobște în rolul de cripto-servitoare pentru destinele altora. Ceea ce acută astfel de femei, este o revoluție interioară prin care să nu mai consimtă la existența de rang secund caracteristică sistemelor de autoprotecție marcate de definiții patriarhale, adică la o experiență ancilară. Acest lucru presupune renunțarea la câteva ispite: asimilarea în sistemul de valori existente, victimismul și nevoia de protector, altruismul în eles unilateral ca sacrificiu de sine, înșchimbul autointeresului ca dăruire față de alții, înădăntare cont de sine.

Considerând morală că în elepciune de a trăi împreună ca individualități între altele, ca vieți între altele nu împotriva, în contul sau în locul altora, cred că putem fi de acord cu rezonabilitatea multor aspecte ale eticilor ginocentrice inclusiv cu perspectivul asumat al acestora. Anarhismul teoretic pe care îl profesază este corect cu cerințele lor spre reechilibrare prin dezechilibrare, prin punerea între paranteze a sistemului de legitimități defavorabil dobândirii unei identități femeiești caracterizate prin integritate autoexpresivă și reciprocitate.”

Mihaela Miroiu, 2004, Drumul c tre autonomie. Teorii politice feministe, Editura Polirom, Ia i, p. 247-248; p. 257-258.

Eu sunt adepta unor abord ri angajate politic în privin a problematicei femeilor i iau feminismul nu doar ca teorie²⁰, ci în mod esen ial i ca ideologie a emancip rii femeilor dintr-un statut inferior. Ca ideologie, rolul feminismului nu poate s fie substituit de nici o alta fiindc prin caracteristica sa de a fi anti-patriarhal feminismul transcende agenda direct a liberalismului sau social-democra iei. Chiar dac uneori feminismul î i asum liberalismul²¹ sau socialismul²², r mâne prin excelen feminism în sensul inamicului comun: patriarhatul, a a cum liberalii (de stânga, centru sau dreapta) au un inamici comuni colectivismul, dirijismul, autoritarismul, planificarea centralizat . Or, deocamdat patriarhatul este forma de putere care modeleaz rela iile de gen, mai ales în comunit ile nedemocratice i în cele în care el nu a fost contestat înc de c tre feminism.

Voi defini schematic **patriarhatul** ca ideologie (tacit sau explicit) potrivit c reia ceea ce gândesc, exprim i fac în genere b rba ii este mai important, mai apreciat i mai bine pl tit decât ceea ce gândesc, exprim i fac în genere femeile. Or acest „mai”, care arat o diferen structural de putere, nu a disp rut nici în societ ile capitaliste cu democra ie liberal , nici în cele predominant social-democrate (în cele scandinave, campioanele „feminismului de stat”²³, în care b rba ii migreaz din politic în afaceri). El nu a disp rut nici în cele comuniste i este recreat, a a cum voi argumenta pe larg mai jos, indiferent de circumstan e, în rile postcomuniste. Aceast postulare a superiorit ii de gen poate s conduc fie numai la diverse moduri de ierarhiz ri sociale în defavoarea femeilor, fie, mai grav, la dependen a politic , juridic , economic , simbolic a femeilor de b rba i.

Patriarhatul este un apartheid politic²⁴. Chiar dac nu creeaz o segregare politic *de jure*, el creeaz una *de facto*. Aceast segregare poate s conduc în cazuri fericite la faptul c femeilor li se îng duie s introduc problemele lor pe agenda politic (vezi întreaga agend

²⁰ De altfel, eu cred c un criteriu fundamental de a m sura succesul feminismului ca teorie este cel al cre terii gradului de emancipare a femeilor.

²¹ Vezi în România precomunist , Xenopol, (1896), Botez, (1923), iar în teoria politic feminist liberal actual : Eisenstein (1981), Okin (1989).

²² Vezi în România precomunist N dejde (1879) i în teoria politic feminist socialist Hartmann, (1981), Jaggar (1983), Young (1990).

²³ Expresia este preluat din titlul volumului editat de McBride Stentson i Mazur (1995).

²⁴ Metafora uzual pentru acest „apartheid *de facto*” este cea a „clopotului de sticl ”. Femeile sunt al turi de b rba i în via a public , îi v d, dar nu pot trece de peretele transparent.

inspirat din valul II: avortul, concediul parental, violul marital, violența domestică, pornografia, prostituția, legile antidiscriminare și pentru egalitate de șanse). Dar și când aceste reușite sunt reale, între femei și „puterea asupra puterii”, puterea asupra alegerilor fundamentale în societate, continuă să se mențină zidurile „clopotului de sticlă” între care se pot zbate, dar din care nu pot ieși. Cu alte cuvinte, acolo unde acest lucru s-a întâmplat, succesul agendei feministe este marcat de drepturi politice și civile, de politici și legi care corectează nedreptăți la adresa situației femeilor, cel mai adesea ca alegătoare, femei și mame, cel mai puțin ca cetățene participante la „puterea asupra puterii”.

Una din tezele mele de bază este aceea că în contexte sociale diferite, feminismul ca ideologie este diferit. Problema mea și a multor autori feministe din Estul Europei sau interesele de această zonă este ce fel de ideologii și politici feministe se pot promova și eventual pot avea succes într-o țară post-comunistă (în cazul acesta, România), plecând de la contextul care afectează în mod specific femeile din estul Europei.

(...)

„Prin feminism „room-service” în elegimpunerea unei legislații sensibile la problematica de gen în țările centrale și est-europene prin autoritatea unui actor politic internațional²⁵, în particular european, înainte de recunoașterea publică și de prezență în programele politice interne a unei asemenea necesități și problematici. Actorii politici internaționali sunt de obicei: Uniunea Europeană, ONU (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare), Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială²⁶, chiar și NATO (în privința accesului femeilor la învățământul militar și la cariere în armată). Este o strategie de emancipare de sus în jos care, de fapt, acoperă și bătăliile unei societăți de tip postcomunist: respingerea ideologiilor, acceptarea „integrării” ca soluții mesianice ale tuturor relelor și nedreptăților sociale (integrarea în NATO și UE sunt „Soluția”), predominanța unui nedeclarat ca atare, dar foarte popular, conservatorism de stânga. În sens mai general, chiar și liberalismul este o ofertă tip „room-service” sub chipul neoliberalismului orientat spre piață, datorat procesului de globalizare (vezi Held, 1995, Eschle, 2001, Steger, 2002). „

²⁵ România a semnat convențiile internaționale în privința drepturilor femeilor: Convenția pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CEDAW), Platforma de la Beijing 1995, Convenția Internațională pentru Drepturile Civile și Politice, Convenția Internațională a drepturilor Economice, Sociale și Culturale.

²⁶ Vezi cazul Ungariei, menționat de Goven (2000). Proiectul Legii Concediului parental a fost abordat într-o manieră conservatoare de către Parlamentul ungar și într-o manieră feministă de către reprezentanții Bncii Mondiale. Parlamentul a încurajat femeile să fie mai degrabă mame, iar Banca Mondială să își continue cariera.

Mihaela Miroiu, Mircea Miclea, 2005, R'Estul i Vestul, Editura Polirom, Ia i, p. 34-45.²⁷

Mihaela : M rul i caisul

...

Tratamentul tandru. era rezervat de bunicul animalelor, dar în cazul str bunicii domnea, cum îți spuneam, democrația biosferei : „Hai la buna s v hr neasc !” sau s v duc la culcare era o expresie pe care buna M riții o folosea la adresa puilor și a mea. Eu f ceam mofturi i eram monoalimentar . Acceptam s m nânc salam i lipt riț (magiun cu smântân). Ca s m fac s m hr nesc, buna chema alți doi copii concurenți la mas pe Relu (nu tiu ce face el acum) i pe Ionic (tiu ce face el acum : a urmat destinul tipic de tranziție, dup ani de omaj tehnic la cocseria din C lan, el și soția lui s-au apucat de b ut). Fetele lor sunt anemice.

Cea mare a intrat la Drept la Alba Iulia, dar n-a plecat acolo fiindc nu avea nici bani de tren. S pt mâna trecut au mai g sit oamenii niscai țuic în beci. Au b ut-o ca înainte de apocalips . El a s rit cu pumnii, ea cu cuțitul. El e în spital, înjunghiat în burt . Poveste banal de tranziție c tre niciunde (cite te : pu c rie, spital, mormânt) pentru cei mai mulți din categoria asta. În acest caz îns a intervenit providențial sora lui I., o înving toare a tranziției, și le-a a ezat m car fata pe o cale. Cred c obsesia mea cu egalitatea de anse vine mult i din aceea c , faț de mine, cei mai mulți prieteni din copil rie sunt de fapt loseri ai tranziției. Sunt supușii unui genocid lent : legea selecției pentru integrare în capitalism dup ce ai fost lini tit i netulburat „clas conduc toare” în comunism. M simt stingherit i vinovat când dau ochii cu ei. E o atitudine maternalist . Poate. Aici mai lipse te un tovar pozitiv de la libertarieni care s-o zic pe aia cu .cum îți așterni, așa dormi.. Vezi ce ciudat... caut trecutul și el se încurc al naibii printre coarnele prezentului.

M întorc la copacii no tri. Eu nu am numai m r, am i cais ! M rul. Îmi amintesc difuz. Prim vara exista un ceremonial segregat pentru fete i b ieți între 6 și 10 ani. B ieții de vârst foarte apropiat se legau ca pentru un an s fie veri, iar fetele, .soațe.. Ceremonialul pentru fete

era în jurul unui m r pe care un adult cresta o cruce. Noi f ceam roat în jurul lui cântând : „Soț cu tine, soț cu mine, soț cu bunul Dumnezeu”. Fiecare s ruta pe rând crucea, ca s înt reasc leg mântul. Uite, acum m gândesc c , în acea comunitate, femeile deveneau simbolic soațele altor femei. Ele se legau s fie solidare, s se sprijine, s nu- i tr deze micile secrete. Curios este c pentru mine povestea cu fetele se limita la ceremonial.

²⁷ Fragment selectat de Gabriel Andreescu.

În restul anului îmi petreceam vremea între b ieți. M b team cu ei, ne mai sp rgeam capetele, mergeam cu oile împreun prim vara. Am aflat c nu am acelea i drepturi cu ei când aveam 5 ani. Am urcat toat ga ca s tragem clopotul în timpul slujbei, la ora convenit . M-am prins i eu de sfoar , ca tot copilul. La sfâr it, Popa Timi an a f cut o slujb de espurcare a clopotniței și mi-a ru inat bunicii c nu m cresc cum trebuie. Fat la locul ei. Toat viața m-a urm rit acest „ne-la-locul-meu”.

M rul. Am crescut o dat cu crucea crestat de bunica. Fetițele s-au împr tiat în lumea altor relații și au început s graviteze, potrivit tradiției, în jurul b ieților. Eu, retardat , am r mas cu m rul. Îl luam în brațe, îl s rutam pe crest tura în form de cruce. Îl udam cu câte o lacrim de fetiț -fat i cu tristețea perceperii acestei metamorfoze. Mi-era fric de cre tere. În mintea mea însemna ie irea din lumea populat cu ființe vii de toate felurile pentru traiul la bloc unde nu cre tea nimic. Urma s cresc la p rinți, o dat cu alți copii, dar nu cu alți pui. i urma, a a aflasem, s m feresc de b ieți, s m tem s r mân singur cu ei. Asta îi spuneam m rului. C voi pleca printre str ini, la ora .

C urmeaz s m fac domni oar .

Asear am regretat c n-am m rul s m plâng. A trebuit s m îmbrac elegant. S m deghizez în doamn . Fire te c lumea din jur e mulțumit i admirativ , dar eu continuu s m simt în astfel de situații ca la un carnaval pentru care împrumut o costumație, o identitate. M rul s-a uscat când eram student . Îmi vine s cred c de sup rare. Se simțea neiu bit, p r sit undeva, pentru alți copaci transformați în c rți.

Caisul. Ultimul copac.

A fost al meu când eram la Bucure ti în clasa a V-a. Anul meu de glorie total . Vara m-am operat la ochi și nu mai eram fetița strabic la care se uitau milos oamenii mari i ironic- r ut cios oamenii mici. Mi s-a întâmplat ceva n ucitor : trec torii m mângâiau pe plete i îi spuneau mamei : vai, ce fetiț dr guț aveți, doamn ! N-am mai auzit nici în faț , nici în spate expresiile standard : s r cuța, bicicleta, chioara, aragaz cu patru ochi. R sesem colegilor bucureșteni toate premiile posibile, mai puțin cel pentru lucru manual (lucr turi pe etamin), la care am fost o incapabil toat viața. Eram o mic glorie de cartier. M selectau la tot felul de concursuri i le câ tigam. M duceau din clas în clas ca pe urs, s m arate : provinciala cea de teapt care v d clas la toți, m mocofanilor ! Cred c de atunci mi s-a t iat cheful de statutul de number one. M c lca pe nervi exhibiționismul. Pentru mine îns , adev rata glorie a fost alta. Am sc pat de complexele copilului cu ochii sa ii, mi-era drag s m v d în oglind i nu mai era nevoie s excelez prin conformism și cumi nțenie („Ce copil înțelept, doamn !”). Pe strada Sfinții Constantin i Elena erau apte b ieți. Eu, singura fat . Pohta ce-am pohtit s-a împlinit. Am devenit c petenie de haiduci. Tr geam excelent cu arcul i arbaleta. Eram Robin Hooda, Thierry la Fronza de Raionul Grivița și de Chitila. În sfâr it, devenisem ce-mi doream : o

fetiș n zdr van . Cartierul meu general era în caisul din curte. Acolo dormeam, citeam, f ceam schițele noilor b t lii, chemam aghiotanții s cuget m despre strategii de lupt .

Cea mai mare ofens pe care am primit-o a fost vizita unei vecine care mi-a oferit o pereche de pantofi cu tocuri metalice i sclipici, de la „vaporeni”. Femeia voia s m integreze în lumea modei de atunci. Pe cine ?

Pe mine, haiduca ? Rebela ? S m urc pe toace în cais, sau ce ? S -mi fâțai fundul prin cartier mi cându-m ca o chinezoaic al c rei picior e forțat s nu mai creasc , s nu o ia dracu. ragna dincolo de b t tur ? i uite-a a am ajuns eu s am 39 la picior, o talp lat și țeap n , bine înfipt în p mânt, i s nu umblu în veci pe toace. ocul acelei ofense nu mi-a trecut niciodat . De câte ori o femeie a încercat s m aduc pe „calea cea bun ”, în mine s-a trezit haiduca de atunci.

Ha, ha, spellingul îmi d tot timpul semnale c nu exist cuvântul haiduc ! Vezi tu, iubite al meu prieten, i laptop-ul sta îmi spune c nu prea sunt la locul meu. Mai târziu m-am îndep rtat și de sat, și de relațiile animiste.

Între autobiografie i CV²⁸

La vremea colii am p r sit acea lume ț r neasc în descompunere pentru un ora , proletar i el. Nici acolo nu am aflat prea devreme în ce societate tr iesc. Mai mult, în primii zece ani de coal am avut clar sentimentul progresului material. Am trecut de la o camer cu baie comun la un apartament cu dou i apoi cu trei camere. Mâncam bine, ne îmbr cam la mâna întâi (adic nu cu haine transformate). P rinții mei progresau profesional. Sentimentul disoluției, al regresului, îl aveam doar la întoarcerea în satul bunicilor. Am prins o perioad de coal pe care a numi-o de grație. Proletcultismul ie ea pe u a din dos. Marii clasici ai literaturii române se întorceau în manuale. Se publicau primele romane despre obsedantul deceniu i o mulțime de traduceri din literatura clasic i contemporan universal . N-am f cut nici m car o or de istorie pe varianta Roller ; dimpotriv , participam la efervescența s p turilor arheologice din zona Hunedoarei i la o teribil foame de restituire. Profesorii mei absolviser totu i universitatea. Ora ele muncitore ti erau supuse investițiilor în cultur i loisir. Filarmonica din Cluj concerta lunar în orașul nostru înecat în fum, dar atât de mândru de producția de oțel și de poluare, încât bro ura de advertising a ora ului se numea „Sub cerul purpuriu al Hunedoarei”. Exista o revist literar local .

²⁸ Publicat cu tema „Exilul”, în *Secolul XX*, nr. 10.

Mama participa la campanii de alfabetizare a adulților cu pl cerea cu care se ducea la balurile de sâmb t seara. În sate începuser s vin caravane cinematografice cu Winnetou i cowboys pe pereți. Doar jurnalele care le precedau mai încercau anemic „preambul jenant la imaginea lui Pierre Brice”, s ne aduc la realitatea construcției socialiste. Le înghițeam exact a a cum erau : umplutur obligatorie, sare amar înaintea unui dejun copios. Poate o dat cu această schism jurnal/film am început s separ între ritualuri sociale obligatorii i zonele de libertate de alegere. Jurnalul exprima un imperativ ipotetic : dac vrei s-o vezi pe Brigitte Bardot, atunci trebuie s înghiți 15 minute despre Bumble Livezeni. Mai târziu, num rul imperativelor ipotetice a crescut : dac vrei s fii elev -model, trebuie s devii repede pionier ; dac vrei s -l cite ti pe Baudelaire, trebuie s -l înghiți și pe George Lesnea etc.

Singurul imperativ ne-negociabil era cel despre construirea comunismului. De aceea la o alternativ nu m-am gândit decât la modul : dac nu vrei comunism, atunci pleci într-o țar care ființează potrivit altui imperativ. Comunismul p rea s fie un destin fatal. În copil ria mea nici m car nu p rea însp imânt tor o dat ce se vedea c îi ridic „pe cei de jos” în procesul de trecere de la fântân la chiuvet , de la o copil rie cu ocupația de baz pa terea oilor i vitelor la una în care doar vacanțele te mai trimiteau .la coada vacii.. Am prins din plin formarea elitismului de tip comunist : or șenii își luau distanț superioar față de s teni, muncitorii indus-

triali priveau de sus la cei agricoli, dar i la cei cu tocul i cartea, înv ț torii i profesorii cu studii adecvate începeau s -i elimine din curs pe cei improvizați din primele dou decenii de comunism.

Ideea de progres al generației viitoare față de cea prezent și de cele trecute a funcționat în ce m prive te ca un primum movens. Bunicii aveau studii elementare, mama . studii medii, iar eu urma s fiu prima femeie cu studii universitare din familie. Aceasta însemna parcurgerea unui traseu colar în care trebuia construit o autobiografie solid sau m car s am una care s nu m handicapeze social. Aceasta mai presupunea o acceptare timpurie a schismei public-privat ca sciziune oficial-neoficial, formal-informal. Am intuit această ruptur de-abia la sfâr itul clasei întâi, când am primit ca premiu de la coal Mitrea Cocor, iar de la mama, o carte cu adev rat pentru copii : David Copperfield.

Curând, lista recomand rilor de lectur pentru vacanț devenise una de nuvele obligatorii (de citit volens nolens) i de nuvele facultative (lecturi de pl cere). C rțile copil riei se depopulau de Svetlane i Alio i. Cu greu mai puteai g si în libr rii câte un Aleksandr Gaidar ca s reîntâlne ti copilul sovietic naiv, simpatic i eroic. Nimeni nu ne-a obligat niciodat s ne model m dup destine pilduitor-comsomoliste. De fapt, în mod curios, cei din generația mea n-au apucat s îi urasc pe ru i, nici m car s -i cunoasc direct. Nu am nici un fel de amintiri personale despre „ohrana stalinist ”, nici despre soldați pu i pe g in rii i violuri. Am înțeles frica p rinților mei, dar n-am împ rt it-o niciodat . Mie nu mi-a vârat nimeni sovietici pe gât i cred c n-am v zut picior de rus decât ca turi ti la Marea Neagr . Sunt tot atât de empatic în

raport cu experiența mamei sub stalinism pe cât era ea în raport cu a bunicii sub Imperiul Austro-ungar. Înțeleg rațional r ul produs de stalinism cam la fel cum înțeleg occidentalii la sfârșitul secolului XX r ul produs de comunismul totalitar. Ca pe o poveste a vieții altora.

Intrarea mea în „viața politic ” s-a produs în 1964. Frații. bunicii din Oastea Domnului fuseser eliberați, ca i ceilalți deținuți politici r ma i în viață . Trupele sovietice erau deja departe de noi, iar Dej î i luase distanță faț de planul lui Hru ciov despre diviziunea muncii în CAER²⁹. Pe atunci eu eram o fetiță de 9 ani care nu n pârlise puiul de ț ran din ea i de abia î i însu ise româna literar . Ei bine, acea fetiță care eram i-a umflat pieptul de bucurie în burnițoasa zi de februarie în care comandantul de unitate i-a legat la gât cravata de pionier. i tot acea fetiță , trei ani mai târziu, era la fel de mândr c este printre primii copii care poart cravata ro ie cu tricolor.

Între cele dou momente de negr it pl cere a recunoa terii sociale s-au strecurat schimb ri de fond. Murise Dej în martie 1965. N-am tiut cum s reacționez. Nu-mi venea deloc s plâng dup el cum f cusem la moartea bunicului, cu puțin în urm . P rinții nu p reau tri ti, ci doar îngrijorați c „vine altul i o cârme te iar i spre ru i”. Singura amintire vie despre momentul morții primului șef de stat din viața mea a r mas teribila durere de picioare, fiindc a trebuit s fac de gard la portretul îndoliat al Tovar ului.

Venirea lui Ceau escu drept succesori nu m-a dumirit mai mult. Ceea ce-mi reține vago memorie a acelor timpuri este c în primii doi-trei ani lumea se bucura c n-o ia spre ru i i c e tân r. Doar mama i prietenele ei îl înjurau pentru un lucru pe care nu-l înțelegeam deloc : „decretul”. N-am avut nici un motiv serios ca, atunci când am fost invitat la prima conferință național a pionierilor, s nu m simt foarte mândr de pantofii noi de lac, de prima cravat cu tricolor, de faptul c Ceau escu a mâncat i a vorbit cu noi i c , pe deasupra, am avut parte pentru prima oar în viața mea de ceea ce nu mai v zusem decât în filme : banane, curmale i ananas.

Sigur, cineva poate zâmbi ironic : „When I was young, and the world was full with wonder...”. Poate unora de acum le-ar veni s îmi înfieri p rinții cu .mânie democratic .. Îi pot consola într-un singur fel. Bunicul continua s înjure comunismul, a refuzat s intre în CAP, asculta Vocea Americii i a a teptat, s racul, pân în 1975 când a murit. A a teptat s vin americanii.

P rinții mei „adaptați” îl priveau duios. Un Don Quijote de ț ar , un copil care î i închipuie c luna e în balt i c i-o poate lua în lada cu juc rii. A urmat vremea pe care cântecele din categoria „The best of Romanian communism” ar fi numit-o Uteci tii eroi, comuni tii de mâine.

²⁹ Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, organizație de cooperare economică a ț arilor comuniste.

Trecerea de la pionierat la UTC (Uniunea Tineretului Comunist) a fost și saltul de la copilărie la adolescență, de la wonder world la impactul teribil al ieșirii din școală. Spre deosebire de mândria mea din prima zi de pionierat, motivația de bază la intrarea în UTC a fost aceea că urma să-mi petrec mai mult timp cu secretarul acesteia, de care eram vag amoroasă la cei 14 ani când îmi mijeau cornițele de domnișoară. Pentru mine, UTC-ul se transsubstanțiasse cu primul personaj masculin tip fcut-ochi-dulci și schimbat-colecții-de-timbre, ervețele exotice, atingeri discrete de mână. Nu eram deloc preocupată de importanța momentului.³⁰

Trecuse „68-ul mândriei românesc-patriotice”. Trecuse și euforia schimbării imnului de stat și cea a redescoperirii trecutului îngropat sub cizma sovietică. În schimb, venea ca o vijelie vârsta contestatară, o dată cu ea, un dispreț ucigător față de tot ce prețuiam până atunci și profesorii mei, care se uitau la trecutul proximal, tinerețea lor. Ei simțeau că recapăta identitatea națională, independența față de ruși, nu aveau încă gustul amar al sclaviei la alții români. Își descopereau pe Goga, Blaga și Eliade. Nouă, toate acestea ne intrau firesc în metabolismul intelectual, erau istorie oficială, tocmai de aceea, istorie banală, neinteresantă, nerevelatorie. În schimb, spre noi venea o adiere mult mai seducătoare. Ea n-avea nimic de-a face cu național-comunismul. Această adiere avea sunet Beatles, imagine Hendrix, emblemă Angela Davies, era populată cu mulțimi de hippies. Avea filosofie marcusiană, leagăn american și baricade francezești. Era o adiere de generație. Un ritm ce răspundea celui interior și ne ademenea spre alte tărâmuri.

Plecările în Occident erau posibile. La chioșcuri se vindeau reviste francezești, nemțești și englezești. Am prins din plin generația în bluejeans și adidași. Generația care ciulea urechile la Europa Liberă și asculta tirii și topuri. Ne plăcea să înfățișăm mai mult de manifestațiile studentești de la Sorbona decât de ce se întâmpla foarte aproape de noi cu planul de oțel al combinatului siderurgic. În copilărie, rusa dispăruse aproape complet. Învățam în schimb limbă și literatură engleză de la Chaucer la Huxley, franceză de la Villon la Sartre. Alții învățau germană, spaniolă, italiană. Verile erau invadate de macaronari. În călătorie de amoruri și de neveste. Parcurile îmi plăceau sau înserarea peste chitariți pletoși, picioare tinere dezgolite de minijup. Phoenixul găsea forme de racordare autohtonă la ritmuri euro-americane. O „Internațională” comunitară care nu mai era acuzată de cosmopolitism. Cenzura n-am simțit-o decât la TVR, care, deși era suportabilă, nu prea dădea tirii pozitive despre hippies, și la tipografie când ne scoteau câteva texte din revista liceului (eram redactora ei efemeră pe atunci) pe motiv că sunt prea pesimiste. Cinematograful „Siderurgistul” ținea să li plină la Oscar-uri și Cannes-uri primite cu câteva luni în urmă. Filmele rusești erau semnate de Mihalkov, Tarkovski, Kuda vili, marii regizori „sovietici”, dar și de Fellini, Antonioni, iar la celelalte nu ne obliga nimic să ne ducem. Piața și Verioiu căpătau recunoaștere internațională. Breban, Buzura, Nichita, Sorescu erau romancierii și poeții familiari nouă. Acțiunile UTC au fost o vreme (‘69-‘71) mai mult decât plătute: discoteca de sâmbătă, excursii cu chitariți și „mag-uri”, reviste și cenacluri. Același lume

³⁰ La peste 30 de ani distanță, pe băiatul meu l-au făcut pionier la avionul căzut al lui Aurel Vlaicu. S-a întors acasă profund emoționat: „Mamă, am pupat-o de trei ori pe Roxana!”.

p rea s fie a noastr , s poat deveni a noastr . Citeam *Les poets maudits*³¹, filosofie existențialist , romane premiate cu Goncour. Gustam deliciale prozei apusene în a teptarea celei latino-americane. Luam distanță faș de cultura sumar i improvisat a generației p rinte ti. Ne b team cu societatea de consum în plin societate a cincinalelor în patru ani i jum tate. Nici unul dintre noi nu credea în viitorul luminos al comunismului. Visam s punem mâna pe societatea româneasc i s-o transform m într-una american cum o visau copiii de acolo : f r conservatori, f r ipocrizie mic-burghez , f r opulența și artificiiul hollywoodian, f r magnați manipulatori de destine. Prinseser m jargonul freudo-marxist : revolta marginalilor, respingerea lui one dimensional man³², reflecția critic , refuzul manipul rii. La atâtea refuzuri ad ugam i ceva afirmativ. Ceva care ne marca profund evoluția personal . Voiam o societate de „profi” (profesioni ti). Una de tip meritocratic în care fiecare s se a eze social i material acolo unde îi e locul. O societate liber , f r „capitali ti”, dar cu coproprietari (ceva între kibbutz i autogestiune de tip iugoslav). Acest gen de protest și aspirație era perfect coerent și cu lumea de stânga a Apusului, i cu mânia noastr pe pseudovalorile selecției de tip comunist.

Nu-mi era deloc jen s fiu secretar UTC în acea lume. Coordonam revista liceului, cenaclul, chiulurile cu direcția cinema, concert sau p dure. În cea din urm ne adunam ca s cânt m cu Rolling Stones, s fum m, s invent m poezii i texte muzicale protestatate, mai ales cu prietenii mei Dana, Co i Jeni, i eventual s râdem crunt de directoarea liceului, care ne confisca periodic insignele cu chipul lui Hendrix. Când îl acompaniam pe Jacques Brel cu „Les bourgeois, comme les cochons”, nu înfieram Occidentul, ci un mod de viață axat pe valori materiale (nici la noi nu erau frustr rile atât de mari ca s fim ridicoli !), pe snobism, ostentație și lux. Am fost, care va s zic , fiicele i fiii lumii largi c reia credeam c îi suntem parte.

³¹ Poeții blestemați.

³² Omul unidimensional. Este și titlul unei cărți faimoase al cărei autor este Herbert Marcuse.

Mihaela Miroiu, 2006, Nepre uitele femei. Publicistic feminist , Editura Polirom, Ia i, p. 228.

„Presupun c misoginii de ambe sexe s-au n scut din spuma m rii. Au fost crescu i i educa i de fantome odat ce cred c femeile „sunt prea curve”, „prea gospodine” sau „prea proaste” ca s î i asume responsabilit i private i publice.

Totu i, ele sunt mari produc toare i mici consumatoare de bunuri publice. Interesele lor nu se afl pe agenda investi iilor publice: re ele de ap , canalizare i gaze în mediul rural, coli salubre pentru copii, cre e accesibile, TVA redus la produse pentru copii i aparatur electrocasnic , salarii egale la munci de valoare comparabil pentru cei din sectorul public (exist o discriminare crunt între salariile celor ce p zesc b rba ii de violen a altor b rba i i ale celor care educ oameni i îngrijesc s n tatea); schimbarea reprezent rii mediatice generale ca poten iale prostituate etc.

F r reprezentare politic , toate cele de mai sus cad în afara agendei politice sau pe „centura” acesteia.

Mihaela Miroiu, 2010, Andrei, copilul 33 în Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir, Na terea: istorii trite, Editura Polirom, Iași, p. 53

„Atunci am înțeles ce înseamnă să fii femeie: altceva decât un bărbat, mândru cu tine femeie. Până atunci m-a definit mai degrabă ca misogin. Aveam un oarecare dispreț pentru tot ce este muieresc. Voiam minte de bărbat, libertate, creativitate intelectuală. Eram curajoasă, aveam spirit de aventură și stofă de lider. Nu dădeam doi bani pe pompoane și cochetații (conta și influența hippy). Ceea ce nu însemna că nu îmi plăcea să fiu atrăgătoare ca femeie. Nu agream trucurile și artificiile, preferam fermecarea prin calități și expresie. Da, sarcina mi-a scos misoginismul din suflet. Din minte, feminismul nu l-am scos.

Copilul îmi tiam din reveriile de adolescent când nu mă visam mireasă, însă hotărât îmi tiam cu un fel de preștiință femeiască: un copilă Andrei, exact așa cum era când l-am văzut prima oară. Preștiința a fost ecografia mea. Îl descriam lui Adrian. Rațional, desigur mă speriam: dacă nu e întreg? Cum o să fiu eu în stare să fac un om? În Sâncraiu copilăriei expresia era că „ești de-a face”. De a face prunc. Îmi simțeam că stare interioară, chiar dacă nu îl percepeam, Cotropise totul: sânii care creșteau și îi simțeam grei, cumva smulși pe din untru, sub diafragma creștea ceva. Nu mâncam singură, nu respiram și nu dormeam doar eu. Eram „de a face”. Eram doi, ca pe puile Matrio ca. De fapt era că și când eram învelișul lui. În capul meu era capul lui, în picioare, în trup, în coaste era el cel lalt-necel lalt, alt eu. Copilul din mine era în mine toată. Doar anatomic stătea în burtă.

În piața Obor miroseam amândoi. Ne plăceau fructele, atât de mult încât seara mă culcam cu două mere în fiecare mână. Am vrut porumb. Am vrut atât de mult încât am cules câțiva necopți și i-am fiert. Pofta copilului din tine este atât de imperativ încât te copleșește. Aproape că ai crede că, dacă nu îți dai ce vrea iese singur să-și ia. Așa l-a apucat cu niște pepeni, într-o duminică de septembrie... ziceam că vine sfârșitul lumii. Adrian s-a dus să caute. Nu erau supermarketuri, ci doar niște țărani care dormeau duminică după amiaza pe mormanul lor de rămușe de pepeni scofâlciți, dar Doamne, atât de frumos amirositori încât cineva din trupul meu s-a potolit îndată ce mireasma de pepene galben a intrat în casă!”

Mihaela Miroiu, 2011, Cine n-a venit spre cine: noi spre politic sau ea spre noi? în Andreea Paul (Vass), For a politic a femeilor, Editura Polirom, Ia i, p. 265.

„În reprezentarea politic a femeilor m-am implicat cu toate puterile mele, dar nu pot face asta în locul politicianelor, mai ales al celor care populează, în general degeaba, comisiile pentru egalitate de șanse din Parlament (excepția notabilă a fost Minodora Clivetti). Propunerea mea pentru creșterea reprezentării politice a femeilor este aceeași de mai bine de un deceniu și jumătate: un procent minim de 30% candidate pe poziții eligibile (reprezentare minimă de gen de 30%, dezirabilă minim 40%), interdicția pentru partide de a depune candidaturi la Biroul Electoral dacă nu respectă reprezentarea legală și bugetarea preferențială a candidatelor femei pentru campanie. Motive? Femeile reprezintă 52% din populație, sunt contribuabile, au interese specifice, au competențe mai mari decât bărbații în activitățile necesare guvernării odată ce reprezintă peste 70% dintre absolvenții de la profilurile necesare guvernării: științe politice, drept, administrație publică, economie, sociologie, studii europene, științele comunicării, management și tind să ajungă la 60% din numărul doctorilor în aceste activități. A susține că o astfel de politică afirmativă privind reprezentarea femeilor este greșită conduce la o consecință foarte clară: dacă nu acceptăm reprezentarea prin lege vom accepta promovarea făcută de bărbați, în condițiile puse de către ei în calitate de deținători ai pâinii (resursele publice) și cu titlul mijloacelor de constrângere). Parcă stat de drept înseamnă să ne supunem legilor și numai lor. Dependența politică de bărbați, adică de pohta ce a pohtit eful, nu prea are legătură cu principiul-cadru al statului de drept.”

Mihaela Miroiu, 2015, *Mary*, în *Literatura de azi*, 22 ianuarie,
<http://literaturadeazi.ro/content/mary>.

MARY³³

Înota în ocean, cu pescarii. Nici nu mai știam care este ea și care sunt ei, fiindcă ei se lăsaseră alături, plutind odată cu valul din care îi ieșea casca albă și brațele, ca aripile păsărilor marine.

- o Ai înotat vreodată în ocean, Mihaela?

Nu. Îmi văzusem din avion de vreo trei ori. Prima oară în 1991, când am atins America cu degetul. Apoi în 1995, când am început să mă întâlnesc pentru prima oară cu bibliografia întrupată: epistemoloagele și ecofeministele de la Cornell University și atunci, în anul de grație în care eram, 1998.

Mary înota de aproape o oră. Stăteam zgribulită pe nisip, lângă un smârc de ierburi aspre, undeva, într-un loc solitatic, pe malul Atlanticului. Nu îmi era frig de frigul meu, ci de gândul că Mary o să înghețe acolo, lângă pescarii. Pe o întindere de ape, fără limite, într-un ocean ca argintul coclitz, în care eu o să rămân ca o statuie de nisip între smârcuri și dune, tot mai împietrită între starea de suprareală și starea de teamă.

Când am ajuns pe malul apei fără sfârșit, m-am dezbrăcat dintr-o mișcare și m-am aruncat în valuri. Au înghețat în mine și sângele și suflarea. Am înotat vreo 10 brațe, într-o bravură vânt. M-am oprit pe o stâncă ascuțită și am luat drumul înapoi, pe picioare, înfruntând rîurile din talpă. Ea m-a privit mirată. S-a ridicată și a lăsat soarele să o invadeze. Apoi s-a aruncat în ocean, surâzând complice apei reci, cu stropi de chiciur. O oră. O oră în care am crezut că am întâlnit-o ca și fiu alături în trecerea din lumea asta în lumea marină, pentru totdeauna.

Este prima și singura autoare de lumi posibile ginomorfice cu care am avut nesfârșite dispute în gând, în timp ce o citeam uluită. *Gyn/Ecology. The Methaethics of Radical Feminism. The Church and the Second Sex. Beyond God the Father. Pure Lust*. În numele cerului, *whatever is her/his name* nu îmi dinamita tot! Tot. Auzi, Mary Daly? Nu m-am rezumat la gândit, am scris un text polemic în trenul spre Manchester. Într-un caiet dictando, un scris tremurat de ritmicele legănări ale vagonului.

³³ Fragment selectat de Gabriel Andreescu.

Au trecut peste 22 de ani de atunci, de la protestul meu pe caiet dictando și tot nu cred că fără Mary a fi dobândit măcar un minim *hybris*, că a fi scapat de sindromul bonsai, care silente femeile se crească mici, pitice, simulacre de arbori intelectuali, altfel decât prin excepție. Pentru mine, ea a fost *The One*. Ce putea să fie mai adânc decât mersul la *radix*, demonstrația de/sacralizării, dez/mințirii, de/cerebrării femeilor *illo tempore*, pe când se născu patriarhatul prin trivializarea Triviei, a Arborelui vieții, divinitate feminin devenit adjectiv care devalorizează femeile și le egalizează simbolic cu negativul, cu lipsa, cu profanul? De aici citisem Eliade și înțelesesem chipurile divinităților „prereligioase” (mășini, când erau feminine le clasifică la *pre*), nu văzusem decât prin ochii lui. Cărțile acestei femei fabuloase care se sculda cu pescărușii în oceanul mai rece ca icebergul mă-au învățat să privesc cu ochi femeiești. Să văd ginomorfic. Să înțeleg limpede, de la începuturi, că, vorba lui Blaga, cu penele altuia te poți împodobi, dar nu poți zbura. Ea mă-a făcut să îmi înțeleg inapetitul pentru ideea Simonei de Beauvoir: *Dacă femeile vor să fie egale cu bărbații, ele trebuie să devină bărbați*. Căci, nu-i așa, istoria este a sexului care ucide, nu a celui care dă viață. Nu prin naștere își realizează femeia umanitatea, ci prin creație și autocreație. Am avut o mare crampă mentală față de ideile lui de Beauvoir, formulate însuși cu 30 de ani înainte de cele ale lui Mary. Cum să nu existe sens în naștere? Cum să nu fie filosofic fructuos faptul de a da viață? De ce trebuie să înghițim ca singur universal afirmativ, propoziția că *Toți oamenii sunt muritori* și nu și pe cea care o face posibil: *Toți oamenii au fost nescuți*. Condiția de posibilitate a caracterului nostru muritor este aceea că mai întâi trebuie să fi fost nescuți.³⁴ Dar asta ar da o prioritate ontologică celor care dau viață. Periculos pentru ordinea simbolică multimilenară.

Mary mă supără ca autoare în severitatea ei necruțătoare, împărțind sexele în biofil, cel femeiesc, și necrofil, cel masculin și necrofil, cel atras de tot ce e mort, mecanic, artificial, de conflict și război. Am înțeles de la ea și de la alte autoare că nu vom ajunge niciodată la o lume intelectuală androgenă până când femeile nu își vor crea propriile *weltanschauung*, pe baza intuițiilor lor ivite din propriile experiențe femeiești, dintre care cea de a conține și de a da viață este cea dintâi, cea fundațională. Dar Mary mă-a scutit de doza de somnifere ale minții femeiești față de „marea cultură”. Femeia asta care iese din ocean, escortată de pescăruși în zbor. Această imagine întrupată a revelațiilor mele intelectuale, a contrarierii, a revoltei intelectuale radicale, a *cum e cu putință ceva nou*, refacă când drumul spre rădăcinile arhetipale ale culturii patriarhale.

Cu aproape două săptămâni în urmă, organizatorii Conferinței de Filosofie feministă de la Boston ne făcuseră surpriza surprizelor. Au invitat-o pe Mary Daly să ne citească din noua ei carte aflată sub tipar: *Quintessence*. Nu îmi venea să cred. Am încremenit pe un scaun lateral al amfiteatrului de la MIT. Ea a trecut pe lângă mine. Semăna cu cea din poza cu tomahawkul, de

³⁴ Pariul meu cu această universală afirmativă s-a întrupat întrucâtva în *Convenio. Despre natură, femeie și morală*, dar și cu chipurile individuale ale experienței de a da viață, în istoriile personale ale unor femei: *Na tereea. Istorii trite*, editat împreună cu Otilia Dragomir în 2010, la Polirom. Sunt întrupări palide față de această comoră de subiect despre care femeile tac, mai ales în spațiul filosofic.

pe coperta uneia dintre cărțile ei clasice deja. Doar cei aproape 70 de ani își scriseser povestea pe pielea feței și gâtului. Petele și cutele timpului. Vremea în care începi înceti or să semeni din nou cu Gaia, Glia, Mama Pământ. S-a oprit și m-a întrebat:

- De unde vii?
- Din Estul Europei.
- Ai o carte de-a ta la tine?

Aveam. *Convenio*. Cu un rezumat în engleză. Îmi tremura sufletul. Cred că nici nu m-am uitat la ea. I-am strecurat cartea în mână și am rămas cu ochii la mochetă, puțin nervoasă. În situații asemănătoare mă apucau marile revolte împotriva Vestului și R'Estului, pe care le consumam în mine, frumos și civilizată, că doar acasă trebuia să aduc cât mai mult Vest și, la ei, cât mai mult R'Est. Știam că niciodată nu o să fiu ca ei, fiindcă nu sunt de la ei. Știam că nu o să fiu nici ca cei mai mulți dintre „ai mei”. Știam că nu am nicio șansă să fiu o Mary Daly a niciunei lumi. Credeam că viața ei e frumoasă, între oameni care ți s-a prețuiască o minte scripitor de creativitate și care nu se afla nicidecum în stadiu de învățătoare la coala primară a democrației. Credeam că s-a oprit ca să dea atenție, *by the way*, cuiva din public, din generozitatea pe care ți-o dă succesul.

În câteva zile Mary mi-a luat toate aceste gânduri, pe malul lacului din fața casei în care trăia. Era ultima zi a conferinței noastre și prima zi a Congresului mondial de Filosofie de la Boston. Venise sămăia, cu mama ei, mai hodorogită decât finalul de veac 20. M-a întrebat cât am de gând să îmi pierd vremea la „târgul de orgolii academice”. Atât cât am trebă direct, să îmi susțin lucrarea și să audiez doi colegi internaționali. Cum era să îmi spun că sunt conștientă de înfrățirea ? O habotnică a programului.

Trăia într-un apartament cât o cutie de chibrituri, la etajul casei cu lac.

- Eu nu aduc lume aici. Vezi de ce.

Văd. Îți trebuia un talent echilibrat să te strecuri printre foile și cărțile așezate pe fiecare centimetru pătrat din cele trei camere. Laboratorul lui Mary în care păreau felin, imperceptibil, cele două pisici care țiau și nu mi te nici măcar un colțisor de foaie. Trăia mai mult decât modest. Se hrănea vegan. Mobilele erau vechi și uzate. Hainele ei nu aveau decât funcția de apărare a corpului.

- o Nu, Mihaela. Nu e cum crezi. Cei mai mulți mă detest. Catolicii, firesc, pentru *The Church and the Second Sex*. Conservatorii, de oricare ar fi, la fel de firesc, cum s-a înghit o tulburare radicală a ordinii lor? Universitatea, fiindcă am scris despre „academia”. Dar ceea ce este cel mai dureros este că mă detestă tot mai mult chiar feministe. Americancele și francezoaicele postmoderne mă acuză în toate tipurile posibile de esențialism. Sta a

ajuns un picat capital al zilelor noastre. Indienele britanice mă acuză de rasism, fiindcă am scris despre *sati*.³⁵ Eu, o femeie albă, americană, din clasa de mijloc. Chinezoaicele americane, fiindcă am scris despre blocarea creșterii picioarelor fetițelor. Cele de origine arabă, fiindcă am scris despre cliterectomie. Zic că asta este colonialism intelectual. Simt, în fiecare zi, cum tot ce vine spre mine este ostilitatea ei/sau singurătatea.

Din lista ei încă nu făcea parte acuzația de discriminare dublă și pensionare forțată, ce avea să vină numai după trei luni de la întâlnirea noastră.³⁶

Raiul lui Mary rămăsese imensa ei putere de con-topire cu viul. De aceea eram acolo, în locul ei de reclusiune magică, cinând pe malul lacului, la lumânarea stinsă din când în când de zborul prietenului ei, cormoranul. Rostul venirii mele era să îi spun povestea mea despre empatie, co-trăire, inter-simțire, care ne face semenii într-un natură, membri ai comunității biotice, nu doar a celei omenești, așa cum spera după lectura rezumatului din *Convenio*.

- Te-am chemat ca să te ascult. Am visat că o să vii. Te-am recunoscut în clipa în care te-am văzut, un pic rigid, pe scaunul tău din amfiteatru.

Mary și eu suntem un continuum viu. Putea simți furturile din jur. Nu avea nevoie doar de vorbe ca să înțeleagă. Ajunsese la înțelepciunea arhetipală, blândă, plină de dragoste pentru toată ființa. Mama Pământ, mereu renscând, mereu ucisă, disprețuită, călcată în picioare, pasare Phoenix, în trup sau în gând.

³⁵ Arderea de vie a văduvei la moartea soțului.

³⁶ Ea susținea un curs liber, la Boston College, adresat doar fetelor și avea aceeași ofertă de curs pentru băieți, dar separat de fete. Un student afro-american s-a înscris la cursul frecventat de fete, iar Mary i-a oferit un curs fie și numai doar pentru el. Studentul, spre marea satisfacție a administrației care îi purta sâmbetele, a reclamat-o cu acuzația de sexism și rasism.

LA MULTI ANI MM!

....puține în poz , multe în realitate!

© 2015 Societatea de Analize Feministe AnA
Număr omagial, 10 martie 2015
Website www.analyze-journal.ro